Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Martina Vejvodová

PROBLEMATIKA PERIFERNÍCH OBLASTÍ V ČESKÉM POHRANIČÍ – PŘÍKLAD OKRESU CHEB

PROBLEMS OF PERIPHERY REGIONS IN CZECH BORDERLAND – EXAMPLE OF DISTRICT CHEB

Diplomová práce

Praha 2009

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Pavel Chromý, PhD.

Děkuji panu RNDr. Pavlu Chromému, PhD za vedení této práce, jeho cenné rady a především ochotu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité materiály.

Praha, duben 2009

Martina Vejvodová

OBSAH

Seznam obrázků 6
Seznam tabulek 7
Seznam grafů 7
Seznam příloh 8
Abstrakt 9
Abstract 9
Klíčová slova / Key words 9
1 Úvod 10
2 Teoreticko-metodologické zarámování 11
2.1 Struktura a metodika práce 11
2.2 Polarizace prostoru, teorie jádro - periferie 12
2.2.1 Polarizace prostoru – hlavní teoretická východiska 12
2.2.3 Problematika hodnocení periferních oblastí 13
2.2.4 Vybrané výzkumy polarizace prostoru v Česku 15
2.3 Hranice, pohraničí 16
2.4 Regionálně zaměřené výzkumy a literatura 18
3 Analýza modelového území 20
3.1 Pozice okresu Cheb v Karlovarském kraji a v Česku 20
3.1.1 Poloha a administrativní členění 20
3.1.2 Přírodní podmínky 23
3.1.3 Socioekonomické charakteristiky 23
3.2 Analýza okresu Cheb 27
3.2.1 Historické aspekty vývoje okresu Cheb 27
3.2.2 Obyvatelstvo a osídlení 30
3.2.3 Trh práce a ekonomika 34
3.2.4 Dopravní infrastruktura 38
3.3 Alternativní přístupy k vymezení a hodnocení periferních oblastí v okrese Cheb 39
3.3.1 Vymezení podle Stockmanna (2003) 39
3.3.2 Vymezení podle Kostice (2004) 42
3.3.3 Vymezení podle Pilečka (2006) 45
3.3.5 Shrnutí výsledků a vymezení periferních oblastí 48

4 Dotazníkové šetření ve vybraných obcích 49
4.1 Obsah a návratnost dotazníků 49
4.2 Výsledky dotazníkového šetření 50
4.2.1 Vývoj a současná situace obcí 50
4.2.2 Získávání finančních prostředků, rozvoj, spolupráce a vztahy obcí 53
4.2.3 Přeshraniční spolupráce 55
4.2.1 Starostové a zastupitelstvo obcí, aktivita 57
4.3 Shrnutí 57
5 Závěr 58
Literatura 60
Ostatní zdroje 63
Přílohy 64

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 3.1: Administrativní členění Karlovarského kraje 21

Obrázek 3.2: Hustota zalidnění v obcích Karlovarského kraje (2001)..... 22

Obrázek 3.3: Správní členění okresu Cheb 30

Obrázek 3.4: Hustota zalidnění v obcích okresu Cheb (2001) 31

Obrázek 3.5: Index stáří v obcích okresu Cheb (2001) 32

Obrázek 3.6: Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obcích okresu Cheb (2001)..... 33

Obrázek 3.7: Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v obcích okresu Cheb (2001)..... 34

Obrázek 3.8: Podíl EAO v terciéru v obcích okresu Cheb (2001) 35

Obrázek 3.9: Podíl EAO v sekundéru v obcích okresu Cheb (2001) 36

Obrázek 3.10: Podíl EAO v priméru v obcích okresu Cheb (2001)..... 37

Obrázek 3.11: Míra nezaměstnanosti v obcích okresu Cheb..... 37

Obrázek 3.12: Prostorové uplatnění faktoru městskost 41

Obrázek 3.13: Územní variabilita DSI (1991)..... 43

Obrázek 3.14: Územní variabilita DSI (2001)..... 43

Obrázek 3.15: Územní variabilita rozdílu DSI 2001 a 1991 44

Obrázek 3.16: Syntetický index..... 46

Obrázek 3.17: Standardizace 46

Obrázek 3.18: Územní variabilita bodové metody 47

Obrázek 3.19: Územní variabilita syntetického indexu..... 47

SEZNAM TABULEK

Tabulka 3.1: Vybrané údaje za Karlovarský kraj a Česko (2005) 21

Tabulka 3.2: Vybrané údaje obcí podle velikostních kategorií v Karlovarském kraji (2005) . 22

Tabulka 3.3: Věková struktura obyvatelstva Karlovarského kraje a Česka (2001) 24

Tabulka 3.4:Vzdělanostní struktura obyvatel (15 let a starší) Karlovarského kraje a Česka (2001) 24

Tabulka 3.5: Národnostní struktura obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001) 25

Tabulka 3.6: Náboženská struktura obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001)..... 25

Tabulka 3.7: Struktura ekonomické aktivity obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001)... 26

Tabulka 3.8: Změny ve struktuře osídlení v okrese Cheb (1980 – 2001) 29

Tabulka 3.9: Základní údaje o obcích okresu Cheb (2004)..... 31

Tabulka 3.10: Vzdělanostní struktura obyvatel okresu Cheb (1991 a 2001) 32

Tabulka 3.11: Národnostní struktura obyvatel okresu Cheb (1991 a 2001)..... 34

Tabulka 3.12: Struktura ekonomické aktivity obyvatel okresu Cheb (1991 a 2001)..... 35

Tabulka 3.13: Korelační matice jednotlivých proměnných 40

Tabulka 3.14: Hodnoty faktorových zátěží 40

SEZNAM GRAFŮ

Graf 3.1: Vývoj nezaměstnanosti v okresech Karlovarského kraje a v Česku (červenec 2004 – duben 2007) 26

Graf 3.2: Vývoj počtu obyvatel v okrese Cheb (1869 – 2001)..... 28

Graf 3.3: Vývoj počtu domů v okrese Cheb (1869 – 2001) 29

Graf 4.1: Hodnocení současné situace obcí..... 50

Graf 4.2: Hodnocení vývoje situace v obcích v období 1990 – 2008 51

Graf 4.3: Hlavní problémy obcí 52

Graf 4.4: Dlouhodobé priority 52

Graf 4.5: Subjektivní vnímání perifernosti obcí 53

Graf 4.6: Hodnocení vztahů 55

Graf 4.7: Limitující faktory přeshraniční spolupráce 56

Graf 4.8: Priority přeshraniční spolupráce 56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Poloha okresu Cheb v Česku

Příloha 2: Euregio Egrensis

Příloha 3: Regiony soudržnosti NUTS II v Česku

Příloha 4: Mapa zničených obcí a osad po roce 1945 v ORP Cheb

Příloha 5: Silniční síť v Karlovarském kraji

Příloha 6: Železniční síť v Karlovarském kraji

Příloha 7: Hraniční přechody v okrese Cheb

Příloha 8: Hodnoty faktorových zátěží pro jednotlivé obce

Příloha 9:Hodnoty DSI pro jednotlivé obce

Příloha 10: Hodnoty bodů a syntetického indexu pro jednotlivé obce

Příloha 11: Dotazník pro starosty vybraných obcí

ABSTRAKT

Práce je příspěvkem ke zkoumání periferních a pohraničních oblastí v Česku. Zaměřuje se především na analýzu modelového území (okres Cheb), ke které používá několik metod a přístupů (kvantitativní i kvalitativní). Na jejich základě pak ve vybraném území vymezuje periferní oblasti. Na závěr shrnuje hlavní rysy periferních oblastí a snaží se odhalit příčiny vzniku polarizace v tomto území.

ABSTRACT

This study is a contribution to investigation of periphery and border regions in Czech republic. It is focused on analysis of model area (district of Cheb), in which is used several methods and approaches (quantitative and qualitative). On its basis are defined periphery areas in chosen area. In the end there are summed up main characteristics of periphery areas and detected the reasons of giving rise to polarization in this territory.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS

okres Cheb / distrikt of Cheb
periferní oblasti / periphery areas
pohraničí / border region

1 ÚVOD

Po roce 1990 dochází v Česku v souvislosti s politickými, ekonomickými, sociálními a dalšími změnami k nárůstu regionálních rozdílů a ke konkurenci i na úrovni obecní. Vznikla řada prací, které se věnují problematice regionálního vývoje po roce 1990 na různých řádovostních úrovních. Tato práce je příspěvkem ke zkoumání polarizace prostoru v Česku na regionální, resp. okresní úrovni.

Území okresu Cheb prošlo (a prochází) v průběhu historie velkými změnami. Bylo často předmětem zájmu z politického i ekonomického hlediska, sporů ale přispělo i k navazování kontaktů a uzavírání dohod. Asi největšími proměnami si toto území prošlo v průběhu 20. století. Obě světové války, odsun obyvatelstva, dosidlování, uzavření hranic, pád tzv. „železné opony“ samozřejmě měly vliv na současný stav, ale i budoucí vývoj.

Cílem této práce je zhodnotit vývoj okresu Cheb a jeho vnitřní diferenciace v období od počátku 90. let do současnosti, především za pomoci údajů zjištěných při sčítání lidu, domů a bytů v letech 1991 a 2001. Zároveň se pokusím vymezit periferní oblasti na úrovni obcí a zjistit příčiny perifernosti, identifikovat problémy, případně možné způsoby řešení těchto problémů.

Pro účely této práce jsem si položila následující výzkumné otázky:

Jak se území vyvíjelo po r. 1989? Došlo k prohloubení regionálních rozdílů v mikroregionální úrovni? Ve kterých částech okresu můžeme nalézt periferní, resp. problémové oblasti? Jaké jsou příčiny perifernosti? Lze odhalit příčiny polarizace v nízké vlastní aktivitě jednotlivých obcí, resp. v lidském kapitálu?

Na základě těchto otázek byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza (1): Přestože se po r. 1989 výrazně změnila pozice regionu z hlediska vnějších podmínek (otevření hranic, spolupráce s Německem, integrační proces a následný vstup Česka do EU), lze předpokládat, že došlo k prohloubení regionálních rozdílů na lokální úrovni.

Hypotéza (2): Příčiny polarizace prostoru v modelovém území můžeme najít především ve složitém historickém vývoji, ale také v nízké aktivitě místních subjektů, resp. omezeném lidském kapitálu.

2 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ ZARÁMOVÁNÍ

2.1 Struktura a metodika práce

Práci jako celek lze rozdělit na část teoretickou a část analytickou. V teoretické části se zaměřuje na přehled literatury a autorů zabývajících se problematikou polarizace prostoru a pohraničím. Stručně jsou představeny zejména teorie skupiny jádro-periferie, dále pak dosavadní výzkumy periferií na území Česka. Podrobněji je také zkoumána literatura věnující se problematice zájmového území. V současné době již existuje široký výběr teoretických prací a také literatury věnující se jejich odbornému rozboru. Mnoho z těchto zdrojů lze nalézt v literatuře citované a odkazované v této práci. Proto tato práce nemá ambice obsáhle diskutovat jednotlivé teorie, ale zaměřuje se na analýzu konkrétního území, a to hned na základě několika přístupů.

Analytická část se skládá jednak z hodnocení kvantitativní povahy, jednak z hodnocení kvalitativní povahy. Vstupem do tématu je analýza zájmového území, a to z hlediska vnější a vnitřní polohy, na základě socioekonomických dat. Stěžejní část práce se pak zabývá zhodnocením polarizace území podle několika vybraných metod. Pro účely této práce byly vybrány celkem tři metody, které se částečně odlišují v použitých ukazatelích, ale především se liší ve způsobu výpočtu a použití těchto ukazatelů. Jedná se o způsoby vymezení periferních oblastí převzaté z prací Stockmana (2003), Kostiće (2004) a Pilečka (2006). Bližší popis zvolených metod včetně konstrukce výpočtu a hodnocení je vždy uveden u jednotlivých způsobů vymezení území. Hodnocení kvalitativní povahy je pak zastoupeno dotazníkovým šetřením. Dotazníkové šetření se prostřednictvím starostů zaměřuje na obce, které byly na základě předchozích metod označeny za periferní, či problematické. Zaměřuje se na zjištění možných příčin perifernosti a současné problémy těchto obcí.

Celkové zhodnocení polarizace zájmového území je pak dosaženo zkombinováním dílčích výsledků – tedy kvantitativních i kvalitativních.

V samotném závěru práce jsou shrnuty dosažené výsledky, prověřeny stanovené hypotézy je zde učiněn pokus o zjištění příčin vzniku polarizace a o nalezení možností řešení.

2.2 Polarizace prostoru, teorie jádro - periferie

2.2.1 Polarizace prostoru – hlavní teoretická východiska

V literatuře se problematika polarizace prostoru objevuje již v 1. pol. 20. století. Se svou teorií centrálních míst přichází Walter Christaller, který vycházel z prací J. H. von Thünena a A. Webera. Jeho teorie je založena na dvou základních parametrech, a to na „maximální vzdálenosti, z které je zákazník pro dané zboží ochoten dojet, a na minimální velikosti trhu, která umožňuje existenci prodejního místa (obchodu)“ (Blažek, Uhlíř 2002, str. 61). Rozhodující pro určení perifernosti území je tak vzdálenost. Tato teorie představuje čistě geometrický přístup (ve výsledku je prostor organizován na pravidelné šestiúhelníky, v jejichž středech se nacházejí centra) a předpoklad homogenního rozmístění obyvatelstva.

Významným předmětem zájmu se polarizace prostoru stává v 2. pol. 20. století. V 50. letech byla vytvořena F. Perrouxem teorie růstových pólů, kterou dále rozpracoval J. Boudeville. Teorie je založena „na úvaze o existenci hnacích odvětví, které díky rozsáhlým vazbám k dalším odvětvím ovlivňují celkový ekonomický vývoj“ (Blažek 1993, str. 128).

Další teorie týkající polarizace prostoru vytvářeli i ekonomové, nejznámějšími jsou Myrdalova teorie kumulovaných příčin a Hirschmanova teorie nerovnoměrného rozvoje, které vznikly prakticky ve stejné době. Oba autoři považují za nezbytnou existenci polarizace prostoru (tedy jádra a periferie) pro další vývoj území. Rozlišují přitom tzv. „backwash effect“, resp. „polarization effects“, což jsou negativní dopady působení center na periferie, ale také „spread effects“, resp. „trickling down“, což jsou pozitivní mechanizmy působení (Blažek, Uhlíř 2002, Havlíček 2005).

Asi nejvýznamnější teorií ze skupiny jádro-periferie je Friedmannova teorie polarizovaného rozvoje. J. Friedmann také zavedl samotné pojmy jádro a periferie. Na základě míry autonomie (či závislosti) a schopnosti tvorby inovací pak rozlišujeme jádro a periferii. K posilování dominance jádra nad periferií pak dochází prostřednictvím kumulativních mechanizmů, kterých Friedmann definoval celkem šest: 1) efekt dominance, 2) informační efekt, 3) psychologický efekt, 4) modernizační efekt, 5) efekt vazeb a 6) výrobní efekt. Existence polarity jádro-periferie přitom považoval za stupeň vývoje organizace ekonomiky. Ty popsal celkem čtyři: 1) lokální ekonomické struktury v preindustriální společnosti, 2) polarita jádro-periferie, 3) disperze ekonomických aktivit a

řídících funkcí do periferie, 4) integrace, vzájemné propojení a vznik závislosti. Ve výsledku směřuje vývoj ke konvergenci a tedy snižování rozdílů mezi regiony (Havlíček, Chromý 2001, Blažek, Uhlíř 2002, Novotná 2005, Havlíček 2005).

Dalším příkladem je teorie Gottmana, podle kterého je periferie determinována „fyzickogeografickými podmínkami, historickým vývojem, politickou organizací a silou ekonomických funkcí“ (Novotná 2005, str. 8).

V českých podmínkách vznikla např. Hamplova teorie hierarchie reality, podle které dochází k vytváření stále nových nositelů diferenciace, avšak díky difúzním procesům u vývojově nižších jevů dochází ke snížení rozdílů mezi regiony (Hampl, 1998).

Havlíček a Chromý vytvořili teorii polarizace, která zohledňuje vývoj vztahu jádra a periferie v čase. Existují čtyři typy vztahu jádra a periferie: 1) narůstající polarizace, 2) stagnující polarizace, 3) ubývající polarizace, 4) nivelizující polarizace. Je nutné podotknout, že čtvrtý typ je spíše jen teoretickou variantou.

Obecně lze periferii hodnotit jako „území nedostatečné integrace do, v daném místě a čase dominujících, struktur, procesů a systémů“ (Schmidt 1998, cit. Marada 2001, str. 2)

2.2.3 Problematika hodnocení periferních oblastí

Problematiku hodnocení či vymezování periferních oblastí můžeme nalézt v pracích těchto autorů: Havlíček, Chromý (2001), Marada (2001), Jančák (2001), Novotná (2005), Havlíček (2005). Tato kapitola vychází především z těchto prací.

Obecně lze říci, že vymezení periferií se odvíjí od způsobu, kterým tuto identifikaci provedeme. Periferií (ale také jádrem) tak můžeme rozumět oblast, území, které splňuje, či naopak nesplňuje námi zvolená kritéria. To také znamená, že nelze tvrdit, že určité území je čistě periferní, či jádrové. Toto vymezení je závislé právě na výběru kritérií, která zvolíme.

Pro určení periferních oblastí je důležité uvědomit si, na jaké řádovostní úrovni se pohybujeme. Zda vymezujeme periferii z hlediska globálního, makroregionálního hlediska, v rámci státu, kraje, ale i města či obce. S tím souvisí i (asi „nejgeografičtější“ ukazatel) poloha. Tu můžeme vnímat jako horizontální/vertikální, popřípadě vnější/vnitřní. Nejčastěji se periferie vymezuje právě podle polohy vůči určenému jádru. Není tím však myšlená pouhá vzdálenost od jádra. Vezmeme-li v úvahu například infrastrukturu, může být vzdálenější

oblast v méně periferní poloze, pokud jí prochází kupříkladu důležitý dopravní tah. Oproti tomu území blíže jádru bez dobrého dopravního napojení může být více periferní.

Také bychom neměli zapomenout na proměnlivost kritérií v čase. Některé ukazatele se v určité době nesledovaly nebo to ani nebylo možné, jindy se ukazatel perifernosti promění v ukazatel jádrové oblasti. Vezměme příklad polohy okresů v Česku před a po roce 1990. Okresy při jihozápadní a jižní hranici byly v socialistickém Československu periferní v souvislosti s „železnou oponou“ a politickým uspořádáním světa v té době. Oproti tomu po roce 1990 tyto okresy mohou ze své polohy v sousedství vyspělých zemí významně těžit. Naopak dříve jádrové oblasti se stávají spíše periferními (průmyslové oblasti).

Určitým omezujícím faktorem je také dostupnost dat – některé ukazatele jsou sledovány např. jen při sčítáních, některé jsou zjistitelné pouze podrobným dotazníkovým šetřením, některé jsou sledovány jen za určité územní celky, případně skupiny obyvatelstva apod. Tomu je výběr kritérií také nutno přizpůsobit – buď se bez daného ukazatele musíme obejít úplně, nebo jej můžeme zkusit nahradit takovým, který má podobné pro nás důležité charakteristiky.

Jaká kritéria tedy můžeme použít pro vymezení periferních oblastí? V zásadě jsou dvojího druhu – objektivní a subjektivní, přičemž by se pro komplexnější zhodnocení měly oba druhy navzájem doplňovat. Objektivní kritéria jsou podpořená tzv. „tvrdými“ daty, bývají vyjádřitelná číslem a těžko zpochybnitelná. Oproti tomu kritéria subjektivní povahy jsou kritéria odvozená z tzv. „měkkých“ dat, např. z dotazníkových šetření, mentálních map apod.

Objektivní ukazatele můžeme rozdělit do několika skupin. Mezi prvními, které ovlivňují vývoj lidstva od počátků (a tím i rozložení periferních oblastí), se jedná o ukazatele fyzickogeografické (jako je členitost terénu, klima, nadmořská výška apod.). V současné době s rostoucím rozvojem společnosti již ztrácí svůj prvotní význam. Lidská společnost již není tak determinována prostředím, ve kterém žije. Oproti tomu asi nejvýznamnější jsou v současné době ukazatele ekonomické, sociální a demografické (např. podíl ekonomicky aktivních obyvatel v priméru, nezaměstnanost, HDP/obyvatele, hustota zalidnění, vzdělanostní a věková struktura, vybavení domácností, sídla institucí, pokrytí signálem mobilního operátora atd.). S těmi souvisí také ukazatele politické (např. členství ve významných mezinárodních politických uskupeních, forma vlády, míra demokracie, hranice a další). Jako další skupinu lze zvolit ukazatele ekologické, které samozřejmě do určité míry souvisí s fyzickogeografickými. Na druhou stranu bývají často v rozporu právě s ukazateli ekonomickými a politickými (čistota ovzduší, zakyselení půd, míra ochrany životního prostředí, podíl lesních ploch, celková kvalita životního prostředí atd.). Samozřejmě existuje

mnoho dalších ukazatelů, kterými můžeme z objektivního hlediska vymezit periferní oblast. Fantazii se prakticky meze nekladou, jen je třeba pamatovat především na jejich vypovídací schopnost. Ale také proměnlivost v čase a dostupnost.

Mezi subjektivní ukazatele pak můžeme řadit např. vnímání perifernosti území místními obyvateli, identitu obyvatel s územím, mentální mapy území, nejrůznější dotazníková šetření. Ani zde se prakticky meze nekladou, opět bychom však měli dát pozor na vypovídací schopnost. Subjektivní ukazatele jsou velmi důležité pro vnitřní aktivizaci ať už jednotlivých obyvatel, podniků, místní správy nebo různých sdružení. A mohou tak významně přispět k rozvoji území, k hledání skrytých možností rozvoje.

Závěrem lze říci, že hlavní pro výběr kritérií je záměr, co chceme ukázat, dokázat, co zkoumáme, co je pro nás zásadní. To do určité míry autora ve výběru základních kritérií omezuje, na druhou stranu je vymezení periferie do jisté míry subjektivní právě v závislosti na výběru ukazatelů, kritérií a řešené problematice. Záleží totiž na autorovi, z jakého pohledu periferii vymezuje. Asi nikdy totiž nelze vymezit jednoznačně periferní a jádrové oblasti, protože toto vymezení je proměnlivé jednak v prostoru a čase, jednak závisí na výběru kritérií.

2.2.4 Vybrané výzkumy polarizace prostoru v Česku

Výzkum periferních oblastí nemá v Česku tradici jako např. v anglosaských podmínkách. Výrazněji se začíná uplatňovat až od 90. let. Před rokem 1990 byla díky socialistickému zřízení snaha pomocí centrálního plánování nivelizovat veškeré regionální rozdíly. Tato snaha byla poměrně úspěšná a na konci 80. let tak neexistovaly výrazné regionální disparity. S transformací ekonomiky však přišlo i zvyšování nerovností mezi regiony a postupně se problematika periferních oblastí dostala do zvýšeného zájmu studia.

Přesto lze najít několik prací, které se polarizaci prostoru věnovaly již před rokem 1990. Např. Hampl, Gardavský, Kühnl (1987) na základě hodnocení intenzity osídlení, velikosti a významu sídel, jejich řádovosti, uspořádání a vzdálenosti vůči hlavním centrům osídlení vytváří agregátní ukazatel nazvaný exponovanost. Výsledkem je sice určení jádrových území, periferní území však můžeme vymezit jako neexponovaná území, která se vyznačují nízkou intenzitou osídlení a neatraktivní polohou.

Musil (1988) díky výzkumu regenerace sídel vymezil tzv. vnitřní periferie. Pro svůj výzkum použil shlukovou analýzu, do které zahrnul tyto charakteristiky: vývoj podílu ekonomicky aktivních osob, podíl zaměstnaných v priméru, podíl neobydlených bytů, změna počtu obyvatel, podíl obyvatel v poproduktivním věku, podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, rozsah bytové výstavby, úroveň občanské vybavenosti, vybavení domácností. Vnitřní periferie jsou lokalizovány především na styku administrativních hranic krajů. Ke stejnému vymezení periferních oblastí dospěl i Illner (1988), který zkoumal polarizaci území na základě sociálních podmínek (např. ekonomická aktivita podle sektorů, demografické složení, kvalita bytů, podíl rekreačních ploch.

Vymezením periferních území na úrovni okresů se zabýval Marada (2001). Pro hodnocení použil komponentní analýzu, do které zahrnul tyto ukazatele: hustota zalidnění, podíl venkovského obyvatelstva v okrese, podíl obyvatelstva okresu žijícího v obcích do 499 obyvatel, podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v priméru a v bankovnictví, průměrná výše mzdy v okrese. K výslednému ukazateli perifernost pak přidává ještě fyzickogeografické: střední nadmořská výška okresu, svažitost zemědělské půdy, produkční schopnost půd, podíl nezemědělské půdy na rozloze okresu. Další doplňující ukazatele jsou např.: hustota středních škol, kriminalita ad. Periferní oblasti na úrovni okresů se v rámci Česka podle Marady vyznačují řidším zalidněním, menší progresivitou ekonomické struktury, nižší mírou hmotných investic, menší vybaveností středními školami a menší intenzitou trestných činů. Často se nacházejí ve větší vzdálenosti od krajských center.

Na mikroregionální úrovni se polarizací prostoru zabýval např. Jančák (2001), dále vznikla řada prací, často diplomových.

2.3 Hranice, pohraničí

Jak uvádí Dokoupil (2000, str. 10), „existují různé typologie hranic … hranice uzavřené, částečně otevřené či otevřené; hrance konvenční, konsekventní, subsekventní, chorografické, strukturální, organické, harmonické; hranice přírodní či umělé; geometrické, astronomické; hranice historické; hranice národní, správní, obranné; hranice hospodářské, kulturní; hranice etnické, jazykové, religiózní aj. Geografové se s pomocí zmíněných aspektů pokouší o definici pojmů hranice a pohraniční (často rovněž příhraniční) region“. Teoretické přístupy týkající se pojmů hranice, pohraničí, hraniční efekt, propustnost hranice a další

diskutuje např. právě Dokoupil (2000), dále Zeman (2001), Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. (2004).

Lze však souhlasit se Zemanem (2001, str. 135), který usuzuje, že „autoři většiny teoretických prací týkajících se problematiky výzkumu hranic a pohraničí se v podstatě shodují na definování pojmů hranice a pohraničí. Jisté rozdíly existují pouze v pojetí hranice jako linie či zóny a v definování prostoru v blízkosti hranice jako příhraničí případně pohraničí, podle toho zda se jedná o prostor přiléhající k hranici pouze z jedné nebo z obou jejich stran“.

Velmi komplexně se problematice pohraničí věnuje Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. (2004). Zabývají se jak teoretickými přístupy k pohraničí, tak k výzkumu jeho diferenciace a rozvoje a také přeshraniční spoluprací.

Problematice pohraničních regionů Česka, hlavně jejich vymezení, diferenciaci a typologii se věnuje také Hampl (2000). Zdůrazňuje, že funkci hranic je nutné studovat v širších souvislostech, ne pouze ve smyslu určitého „předělu“ mezi státy. Vedle politického významu hranic se zde totiž objevuje i význam ekonomický, sociální a kulturní. Zmiňuje i vliv integračních a globalizačních procesů na hodnocení významu hranic, a z toho vyplývající otázku přeshraniční spolupráce. „Postavení pohraničních území není odvislé od polohy v jediné hierarchii, nýbrž vlastně v (integrálním) hierarchickém systému hierarchií dílčích, vzájemně odlišných právě podle řádovostně měřítkové úrovně“ (Hampl 2000, str. 243). Hampl se věnuje jak analýze diferenciace pohraničí, tak srovnání pohraničí a vnitrozemí (bez Prahy). Dochází k závěru, že díky malé rozdílnosti v intenzitě osídlení a v dosažené ekonomické úrovni mezi pohraničím a vnitrozemím (bez Prahy) je nevýhoda pohraniční polohy v Česku relativně omezená. Větší rozdíly ale vidí v dynamice ekonomického rozvoje, hlavně pak v rámci pohraničí samého. Poměrně málo výrazná polarita pohraničí a vnitrozemí je důsledkem dlouhodobého předchozího vývoje a nivelizační orientace regionální politiky v totalitním období. Negativním jevem je dědictví ekonomické specializace. Do budoucna však očekává prohlubování rozdílů mezi pohraničím a vnitrozemím.

Dalším, kdo se věnuje srovnání pohraničí a vnitrozemí je např. Daněk (2000), který tuto problematiku řeší zkoumáním volebního chování obyvatel vnitrozemí a pohraničí. Používá pro to výsledky voleb do Parlamentu ČR v 90. letech (1992, 1996 a 1998) na dvou řádovostních úrovních (okresy a středně velká města).

Stabilitu obyvatelstva trh práce českého pohraničí pomocí reflexe obyvatelstva ve vybraných 16 mikroregionech zkoumali Havlíček, Matušková (2002).

Dalším přístupem k analýze pohraničí je příspěvek Chromého (2000), který vytváří typologii pohraničí na základě metod historické geografie.

České pohraničí tedy nelze chápat jako homogenní území, naopak je značně diferencováno. Diferenciaci českého pohraničí a jeho vývoji se dlouhodobě věnuje Jeřábek (2000, 2001, 2002).

Většina autorů rozlišuje pohraničí podle zahraničního souseda, a to na česko-německé (resp. česko-bavorské a česko-saské), česko-rakouské, česko-polské a také česko-slovenské. Česko-rakouskému pohraničí se dlouhodobě věnuje Havlíček (např. 2000, 2002), česko-saskému pak např. Jeřábek. Okres Cheb vzhledem ke své specifické poloze (na rozmezí Bavorska a Saska, viz příloha) je pak zařazován jak do bavorského, tak do saského úseku, i do obou zároveň.

Velká pozornost se věnuje zejména česko-německému pohraničí, jejichž význam a funkce dostály obrovské změny. Česko-bavorská hranice „měnila v důsledku historického vývoje svoji funkci od bariérové až po kontaktní linii, což mělo dopady na přilehlé pohraniční regiony“ (Dokoupil 2000, s. 14).

2.4 Regionálně zaměřené výzkumy a literatura

Rozsáhlá analýza samotného okresu Cheb byla zpracována v roce 1989 na žádost tehdejšího Agrokombinátu Cheb. Studie byla rozdělena na dvě části – geografickou charakteristiku okresu a sociologický výzkum, který zjišťoval pracovní a životní podmínky obyvatel okresu. Území je v rámci tehdejšího rozdělení Evropy považováno za periferní. Za hlavní problém byla označena permanentní obměna asi pětiny obyvatelstva okresu.

Sociologický přístup k hodnocení území okresu Cheb zvolili Zich a Houžvička (1993). V sociologickém šetření se zajímali o sociální interakce přes státní hranici, zkušenosti z kontaktů s německým obyvatelstvem, postoje k přeshraniční spolupráci, pendlerství apod.

Zajímavý pohled na území okresu Cheb přináší Jeleček (1995). Chebsko hodnotí ze tří hledisek: fyzickogeografického, historického, územně-správního. Chebsko (tedy jeho podobu do 16. století) přirovnává k „Malým Čechám“. Seznamuje s historickými aspekty vývoje tohoto území a seznamuje i s významy místních jmen, v nichž se vývoj tohoto území také odráží.

Oproti tomu Hampl (2003) se zaměřuje na výzkum diferenciace Karlovarského kraje na jehož příkladu se pokouší o konstrukci obecného modelu geografické organizace společnosti a vývojových modelů. Důvodem pro výběr právě Karlovarska byla v tomto případě jednak přírodní rozmanitost, jednak rozmanitost společenská. Hampl hodnotí Karlovarsko jak na úrovni obcí s rozšířenou působností, tak na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem. Celkem je Karlovarsko členěno na 13 mikroregionů.. Za hlavní rys vývoje Karlovarska Hampl považuje výměnu hlavních koncentračních prostorů, tedy původně nejvyšší hustoty zalidnění měly podhorské a horské industriální mikroregiony, avšak v konečných fázích pánevní mikroregiony. Rozlišuje tak 4 vývojové typy mikroregionů: růstový (Karlovy Vary, Sokolov, Chodov), stabilizovaný (Cheb, Mariánské Lázně, Ostrov), typ „nové“ periferie (Aš, Kraslice, Nejdek) a typ „klasické“ periferie (Horní Slavkov, Toužim, Žlutice, Vojenský újezd Hradiště). Mikroregiony Cheb a Mariánské Lázně si „více méně zachovávaly svůj podíl na populaci a ekonomice oblasti, avšak při prohlubování své vnitřní polarizace: rozvoj středisek a úpadek jejich zázemí“ (Hampl, str. 178). Podle změny dynamiky populačního vývoje rozděluje mikroregiony na 4 typy: kvalitativně rozvojové (Karlovy Vary, Cheb, Mariánské Lázně), kvantitativně rozvojové (Sokolov, Chodov, Ostrov, Horní Slavkov), industriální periferní (Aš, Kraslice, Nejdek) a venkovské periferní (Toužim, Žlutice, VÚ Hradiště). Obraty ve vývoji Karlovarska Hampl hodnotí spíše jako kvalitativní než kvantitativní. Za kvantitativní lze považovat pokles osídlení, za kvalitativní dosidlovací proces, který byl územně selektivní. Navíc zesílení tohoto procesu přinesla socialistická industrializace. Avšak maxim dosahovaly regiony těžkého průmyslu. Do budoucna lze usuzovat na relativní zachování typologického rozlišení mikroregionů s tím, že se bude zvyšovat regionální působnost rozvíjejících se středisek na úkor slabých a nerozvíjených.

Posledním zmíněným výzkumem je analýza Ašska, kterou provedl Mirvald (2001). Tato studie navazuje na řadu mikroregionálních studií pohraničí. Tato analýza pokrývá všechny základní oblasti geografického výzkumu (obyvatelstvo, ekonomika, doprava, cestovní ruch, životní prostředí a další). Významnou částí této studie je příloha obsahující rešerši literatury o Ašsku.

3 ANALÝZA MODELOVÉHO ÚZEMÍ

3.1 Pozice okresu Cheb v Karlovarském kraji a v Česku

3.1.1 Poloha a administrativní členění

Okres Cheb leží v Karlovarském kraji a je nejzápadnějším okresem Česka (příloha 1). Sousedí s dalšími okresy Sokolov, Karlovy Vary a Tachov, dále pak s německými spolkovými zeměmi Bavorsko a Sasko. Obce zmíněných území spolu s obcemi další spolkové země Durynsko tvoří Euregio Egrensis (příloha 2). Karlovarský a Ústecký kraj pak tvoří region soudržnosti NUTS 2 Severozápad (příloha 3).

Okres Cheb vznikl při územně správní reformě v roce 1960 sloučením tehdejších okresů Aš, Cheb a většiny okresu Mariánské Lázně a byl součástí tehdejšího Západočeského kraje[1] (spolu s nynějším Plzeňským krajem). Roku 1990 byly Krajské národní výbory zrušeny. Avšak 1. 1. 2000 vstoupil v platnost zákon o krajích[2], který obnovil krajské zřízení (vzniklo tak celkem 14 krajů). 1. 1. 2003 zahájily svoji činnost obce s rozšířenou působností[3] (tzv. „malé okresy“, obce III. stupně, dále ORP), které převzaly většinu působnosti zrušených okresních úřadů. Při jejich vymezení se respektovaly krajské hranice a částečně také hranice okresní.

V současné době se Karlovarský kraj člení na 7 ORP. Okres Cheb tvoří 3 ORP – Aš, Cheb a Mariánské Lázně, přičemž do působnosti ORP Mariánské Lázně byla začleněna i obec Teplá, která je součástí okresu Karlovy Vary (obrázek 3.1). Vzhledem k datové základně je dále použito členění na okresy a obec Teplá je tak zařazena v okrese Karlovy Vary.

---

1 Území Česka tehdy tvořilo celkem 75 okresů a 7 krajů.
2 Zákon č. 129/2000 Sb.
3 Zákon č. 314/2002 Sb., zákon č. 388/2002 Sb.

Obrázek 3.1: Administrativní členění Karlovarského kraje

Zdroj: Statistická ročenka Karlovarského kraje 2006

Karlovarský kraj patří mezi nejmenší kraje Česka jak rozlohou, tak počtem obyvatel. Z okresů Karlovarského kraje je největší a nejlidnatější okres Karlovy Vary, okresy Sokolov a Cheb jsou v tomto ohledu srovnatelné. Přestože je okres Cheb počtem obyvatel nejmenší v kraji, podíl městského obyvatelstva je oproti zbývajícím okresům Karlovarského kraje i průměru Česka výrazně vyšší, téměř 85 % (tabulka 3.1).

Tabulka 3.1: Vybrané údaje za Karlovarský kraj a Česko (2005)

území	rozloha (km^2)	počet obyvatel	hustota zalidnění (ob./km^2)	podíl městského obyvatelstva	počet obcí		počet částí obcí
					celkem	z toho města	
Cheb	933	90 117	96,6	84,6	39	9	160
Karlovy Vary	1 628	120 778	74,2	78,0	55	9	256
Sokolov	754	93 379	123,8	79,7	38	10	102
Karlovarský kraj	3 315	304 274	91,8	80,5	132	28	518
Česko	78 866	10 251 079	130,0	70,1	6 248	529	15 086

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ), Statistická ročenka Karlovarského kraje 2006, vlastní zpracování
Pozn.: Data jsou k 31.12.2005.

Výraznou diferenciací se tak vyznačuje hustota zalidnění (obrázek 3.2). Velmi nízká je při hranicích kraje, naopak nejvyšší vykazují pánevní oblasti podél toku Ohře. Vliv měly (a do jisté míry stále mají) jednak přírodní podmínky (viz kapitola 3.1.2), jednak historický vývoj tohoto území (viz kapitola 3.2.1)

Obrázek 3.2: Hustota zalidnění v obcích Karlovarského kraje (2001)

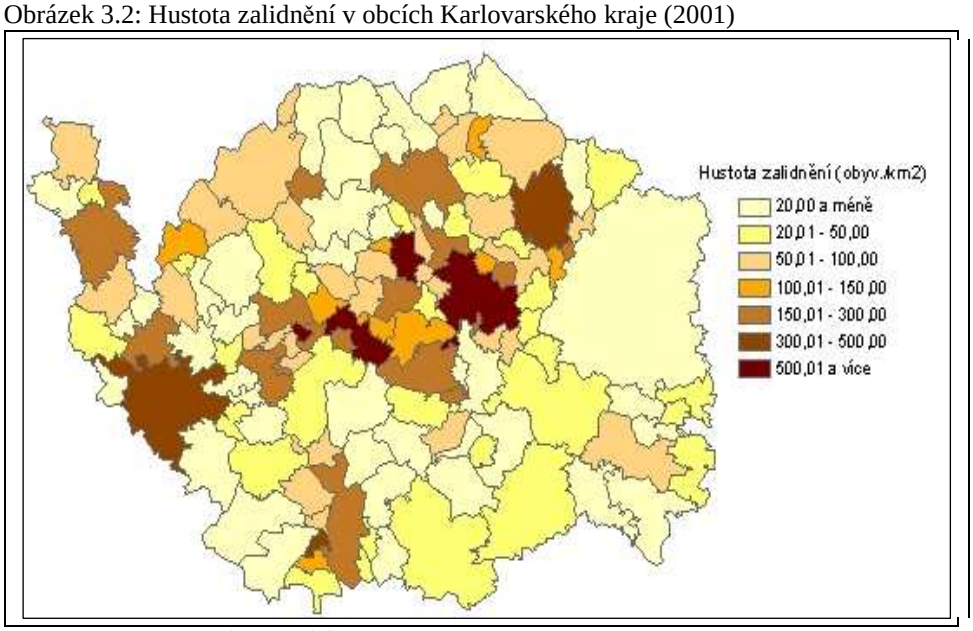

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Ze 132 obcí celkem 89 obcí do 1 000 obyvatel představuje téměř 55 % rozlohy kraje, avšak na obyvatelstvu se podílí pouze necelými 12 % (tabulka 3.2). V Karlovarském kraji se nachází celkem 28 měst, která reprezentují 80,5 % obyvatel. Populačně největšími městy jsou pochopitelně města okresní (Cheb, Karlovy Vary a Sokolov), která představují přibližně třetinu obyvatel kraje.

Tabulka 3.2: Vybrané údaje obcí podle velikostních kategorií v Karlovarském kraji (2005)

kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl na obyvatelstvu kraje (%)	rozloha (km^2)	podíl na rozloze kraje (%)	hustota zalidnění (ob./km^2)
0 - 199	19	2 585	0,8	232	7,0	11,2
200 - 499	40	13 665	4,5	644	19,4	21,2
500 - 999	30	19 862	6,5	931	28,1	21,3
1000 - 4999	30	63 306	20,8	916	27,6	69,1
5000 - 9999	6	37 293	12,3	241	7,3	154,9
10000 - 19999	4	58 410	19,2	172	5,2	338,9
20000 - 49999	2	58 260	19,1	119	3,6	488,4
50000 a více	1	50 893	16,7	59	1,8	861,2
kraj celkem	132	304 274	100,0	3 315	100,0	91,8
města v kraji	28	244 826	80,5	1 194	36,0	205,1
průměrná obec kraje	x	2 305	x	25	x	x
Česko	6 248	10 251 079	x	78 866	x	130,0

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka Karlovarského kraje 2006, vlastní zpracování
Pozn.: Data jsou k 31.12.2005.

3.1.2 Přírodní podmínky

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, přírodní podmínky měly (a mají) vliv na rozmístění obyvatel. Jedná se zejména o pohoří Krušné hory při hranici se Saskem, dále Český les při jihozápadní hranici s Německem, Smrčiny v Ašském výběžku a také Doupovské hory, na jejichž území se rozkládá veřejnosti nepřístupný Vojenský újezd Hradiště.

Nejdůležitějším vodním tokem je Ohře, jejíž povodí tvoří prakticky celé území kraje. Mezi nejdůležitější přítoky patří Rolava, Teplá, Odrava, Svatava. Ve správním obvodu města Cheb se nalézají i dvě přehradní nádrže – Skalka na Ohři a Jesenice na Odravě.

Velký vliv na region mají zdroje minerálních pramenů, které se zde nacházejí v hojné míře. Vedly ke vzniku a rozvoji lázeňství, které se významně podílí na hospodářství celého Karlovarského kraje. V kraji se nachází tyto lázně: Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Lázně Kynžvart, Jáchymov, Kyselka. Lázeňství zvyšuje atraktivitu území a také významně přispívá k cestovnímu ruchu.

Mezi další přírodní zdroje patří zejména hnědé uhlí, keramické jíly, dále menší ložiska kovových rud, zbytková naleziště smolince, písky a štěrkopísky.

Charakter klimatu i půd zde nevytváří příliš vhodné podmínky pro rozvoj zemědělství. Proto převahuje živočišná výroba, z rostlinné pak pěstování odolnějších obilovin a řepky, případně krmivo. Velké zastoupení mají i louky a pastviny. Orná půda představuje jen asi 17 % rozlohy kraje. Oproti tomu podíl zalesněných ploch je přibližně 43 % a patří k nejvyšším v republice.

I díky vývoji po 2. světové válce se zde nachází řada chráněných a přírodně cenných lokalit, které se několik desítek let vyvíjely bez zásahu člověka. Nachází se zde např. CHKO Slavkovský les, národní přírodní rezervace SOOS a Kladské rašeliny, národní přírodní památky Komorní hůrka a Železná hůrka (nejmladší sopky v Česku), dále přírodní parky, rezervace a památky.

3.1.3 Socioekonomické charakteristiky

Věková struktura obyvatel kraje (tabulka 3.3) je poměrně příznivá, průměrný věk (37,8 let) i index stáří (71,1) obyvatel kraje je nižší než republikový průměr (38,8 let, resp.

85,5). V rámci kraje je „nejmladší“ okres Sokolov, „nejstarší“ pak okres Karlovy Vary, jehož charakteristiky se příliš od republikového průměru neliší.

Tabulka 3.3: Věková struktura obyvatelstva Karlovarského kraje a Česka (2001)

území	0-14 (%)	15-64 (%)	65a více (%)	index stáří	průměrný věk
Cheb	16,3	71,8	11,9	73,2	37,9
Karlovy Vary	15,9	70,7	13,4	84,7	38,7
Sokolov	18,4	71,7	10,0	54,2	36,4
Karlovarský kraj	16,8	71,3	11,9	71,1	37,8
Česko	16,2	70,0	13,8	85,5	38,8

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001, vlastní výpočty
Pozn.: V kategorii 65 a více let je zahrnut i nezjištěný věk.
Index stáří vyjadřuje podíl obyvatel 65letých a starších na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let.

Vzdělanostní strukturu obyvatel ilustruje tabulka 3.4. Obecně lze říci, že struktura vzdělanosti kraje není příliš příznivá. Oproti celostátnímu průměru vykazuje vyšší podíl obyvatel bez vzdělání, se základním vzděláním a středním bez maturity. Naopak podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním Karlovarského kraje je jedním z nejnižších v zemi. Důvodem je zřejmě absence univerzity – Karlovarský kraj je jediným krajem, ve kterém se nenachází žádná univerzita. Nachází se zde pouze pobočky a detašovaná pracoviště jiných vysokých škol (Ekonomická fakulta ZČU v Chebu, Středočeský vysokoškolský institut, s. r. o. – pobočka Karlovy Vary), dále soukromá Vysoká škola Karlovy Vary, a několik vyšších odborných škol (VOŠ cestovního ruchu Karlovy Vary, VOŠ zdravotnická Karlovy Vary, VOŠ územně-správní). Jsou zaměřeny především na cestovní ruch, lázeňství, management, správu. Instituce zajišťující vyšší vzdělání v technických oborech pak chybí zcela.

Tabulka 3.4: Vzdělanostní struktura obyvatel (15 let a starší) Karlovarského kraje a Česka (2001)

území	bez vzdělání (%)	základní (%)	střední bez maturity (%)	střední s maturitou (%)	vyšší odborné (%)	vysoko-školské (%)	nezjištěné (%)
Cheb	0,9	27,0	37,5	23,7	3,2	5,7	2,0
Karlovy Vary	0,8	26,3	37,7	23,9	3,6	6,6	1,0
Sokolov	0,9	30,8	40,2	20,2	2,2	4,0	1,7
Karlovarský kraj	0,8	27,9	38,4	22,7	3,1	5,6	1,5
Česko	0,4	23,0	38,0	24,9	3,5	8,9	1,3

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001, vlastní výpočty

Národnostní složení obyvatel Karlovarského kraje je poměrně pestré (tabulka 3.5). Důvodem je poválečný odsun německého obyvatelstva a příchod obyvatel z ostatních částí tehdejšího Československa, ale i ze zahraničí (viz kapitola 3.2). Podíl obyvatel s českou národností je v kraji ve srovnání s celým Českem podprůměrný. Nejnižší je v okrese Sokolov, nejvyšší pak v okrese Karlovy Vary, kde téměř dosahuje republikového průměru. Nejvýznamněji jsou zastoupeny ještě národnosti slovenská, německá a ukrajinská, v okrese Sokolov pak také romská. V okrese Cheb je pak nejvyšší koncentrace Vietnamců nejen v rámci kraje, ale i celého Česka, přesahuje zde 2 %.

Tabulka 3.5: Národnostní struktura obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001)

území	česká (%)	slovenská (%)	romská (%)	německá (%)	ukrajinská (%)	vietnamská (%)	ostatní (%)
Cheb	87,3	4,9	0,1	1,9	0,4	2,1	3,4
Karlovy Vary	89,2	3,9	0,1	2,4	0,4	0,9	3,1
Sokolov	85,2	5,3	0,5	4,6	0,3	0,2	3,7
Karlovarský kraj	87,4	4,6	0,2	2,9	0,4	1,0	3,4
Česko	90,4	1,9	0,1	0,4	0,2	0,2	6,8

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001, vlastní výpočty

Podíl věřících se v rámci Karlovarského kraje pohybuje kolem 20 % (tabulka 3.6). Nejvíce je pochopitelně zastoupena církev římskokatolická, ale poměrně vysoké zastoupení oproti celému Česku zde mají i ostatní církve, například českobratrská církev evangelická (zejména díky německému vlivu), dále pravoslavná církev (především ukrajinský a ruský vliv), ale také Svědci Jehovovi.

Tabulka 3.6: Náboženská struktura obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001)

území	církev římsko-katolická (%)	církev českoslov. husitská (%)	českobrat. církev evang. (%)	pravoslav. církev (%)	Svědci Jehovovi (%)	ostatní (%)	věřící celkem (%)
Cheb	76,3	2,0	5,6	3,9	1,4	10,8	21,9
Karlovy Vary	75,5	2,5	5,4	2,6	2,5	11,5	20,5
Sokolov	78,6	1,5	6,0	2,4	2,8	8,7	19,3
Karlovarský kraj	76,6	2,1	5,6	2,9	2,3	10,5	20,5
Česko	83,4	3,0	3,6	0,7	0,7	8,7	32,1

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001, vlastní výpočty

Podíl ekonomicky aktivních obyvatel je nadprůměrný v celém kraji (tabulka 3.7), zejména díky příznivé věkové struktuře (viz výše). Zastoupení terciéru přesahuje v okresech

Cheb a Karlovy Vary 60 %, což je ovlivněno především velkým podílem lázeňství a cestovního ruchu (ubytování, stravování apod.). Oproti tomu okres Sokolov je výrazně průmyslový. Primární sektor je pak zastoupen podprůměrně vlivem nepříliš vhodných přírodních podmínek pro zemědělství. Díky vysokému pokrytí území lesy se na tomto údaji podílí do značné míry také právě lesnictví.

Tabulka 3.7: Struktura ekonomické aktivity obyvatel Karlovarského kraje a Česka (2001)

území	zemědělství (%)	stavebnictví (%)	průmysl (%)	služby (%)	EAO celkem (%)
Cheb	3,2	6,9	23,7	66,3	54,0
Karlovy Vary	3,5	8,5	24,5	63,5	53,4
Sokolov	1,7	7,3	41,5	49,5	52,7
Karlovarský kraj	2,9	7,7	29,4	60,1	53,3
Česko	4,4	8,7	29,0	57,9	51,4

Zdroj: SLDB 2001, vlastní výpočty
Pozn.: EAO označuje ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Přestože se do konce roku 2008 míra nezaměstnanosti snižovala (v rámci celého Česka), představuje v Karlovarském kraji poměrně výrazný problém (graf 3.1). Především v okrese Sokolov, kde je vysoce nadprůměrná vlivem restrukturalizace průmyslu, ale také v okrese Karlovy Vary. Naopak v okrese Cheb se míra nezaměstnanosti dlouhodobě drží pod celostátními hodnotami.

Graf 3.1: Vývoj nezaměstnanosti v okresech Karlovarského kraje a v Česku (červenec 2004 – duben 2007)

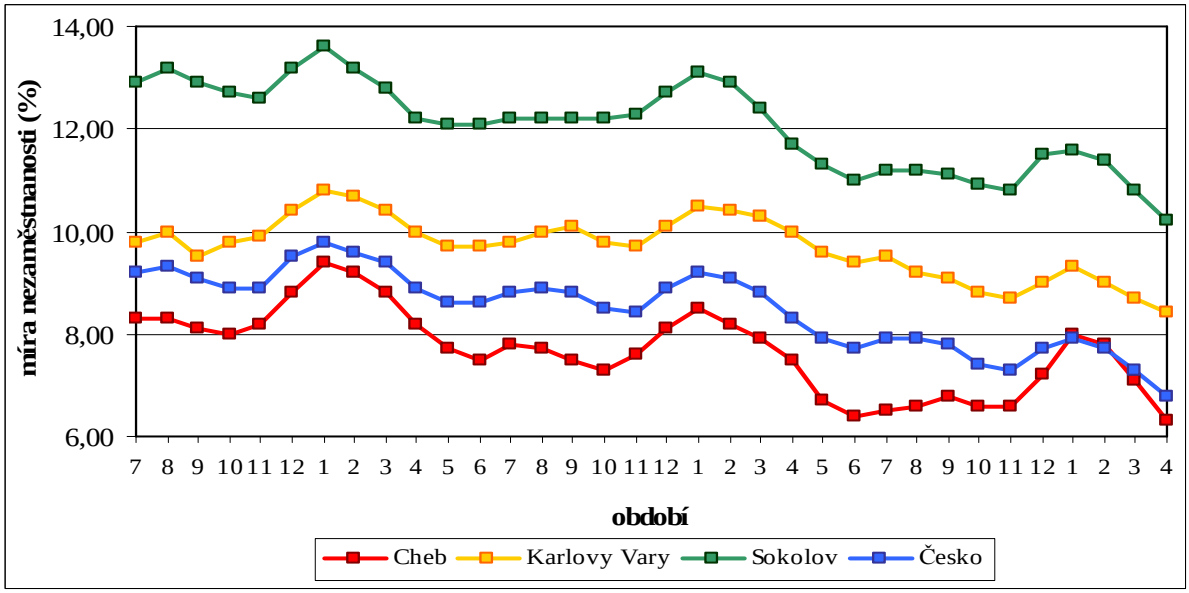

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování
Pozn.: Míra nezaměstnanosti je počítána podle nové metodiky.

3.2 Analýza okresu Cheb

3.2.1 Historické aspekty vývoje okresu Cheb

Poloha Chebska na pomezí českého a německého vlivu „předurčovala v dávné i nedávné minulosti zájem mocných o toto území, a proto i jeho historie nemohla být a není jednoduchá“ (Beran a kol. 2004, str. 7). Stalo se také zprostředkovatelem a místem setkávání znesvářených stran (Boháč, Salamanczuk, 2007). Velký rozvoj zažilo území Chebského okresu ve středověku. Stalo se důležitou dopravní křižovatkou a hospodářsky se rychle rozvíjelo. Dokázalo ze své situace těžit a vysloužit si řadu výsad a výhod. V průběhu 18. století bylo Chebsko ovlivněno především válečnými událostmi, které měly za následek především hospodářské škody, ale i politický vliv byl značně oslaben. S příchodem průmyslové revoluce (2. pol. 19. století) se Chebsko začalo opět hospodářsky rozvíjet. K novému rozvoji přispěla především železniční doprava. O silných vazbách s německou stranou svědčí i fakt, že nejdříve (1865) došlo k vybudování železnice mezi Chebem a Hofem přes Aš. Až od roku 1871 byl Cheb spojen železnicí s Plzní a Chomutovem. Chebsko, především tedy Cheb, se tak opět stal významnou dopravní křižovatkou a důležitým „železničním uzlem, přes který směřoval veškerý zahraniční obchod po trati Berlín – Cheb – Mnichov. V 70. letech 19. století denně vyjíždělo z Chebu či přijíždělo do Chebu kolem 100 nákladních a osobních vlaků a ročně byl přepraven téměř milion cestujících“ (Výstava).

Velký zlom ve vývoji Chebska pak znamenala 1. světová válka a následný vznik samostatného Československa. Na území Chebska začali postupně přicházet obyvatelé české národnosti – zejména úředníci, vojáci, ale i další. Přesto více než 90 % obyvatel bylo národnosti německé. Tento fakt se pak stal jedním z argumentů pro postoupení pohraničí v roce 1938 tehdejší německé říši vedené Adolfem Hitlerem.

Po 2. světové válce bylo na základě mírové konference v Postupimi rozhodnuto o odsunu německého obyvatelstva z Čech, Polska a Maďarska. Zároveň začal složitý a pomalý proces dosidlování území českým (resp. Československým) obyvatelstvem. Pro region znamenal odsud původních obyvatel a příchod nových značné škody, především hospodářské, ale také kulturní (zánik tradic). Došlo ke ztrátě vazeb k tomuto území. Do regionu se jednak vraceli obyvatelé, kteří museli odejit v roce 1938, ale přicházeli také obyvatelé Slovenska. Dále pak „repatrianti z Volyně a Rumunska, kteří byli lákáni na příděly půdy a opuštěných německých zemědělských usedlostí“ (Beran a kol. 2004, str. 157). Noví

obyvatelé směřovali především do měst, zatímco vesnická sídla zůstávala většinou nedosídlena, převážně kvůli malému počtu pracovních příležitostí, nedostatečné vybavenosti, horší dopravní dostupnosti. Navíc ne všichni nově příchozí se zde usadili natrvalo. Část z nich sem jezdila jen zbohatnout. Nuceně opuštěná sídla se tak po 2. světové válce podařilo dosídlit jen zčásti. Většina obcí přišla o polovinu i více obyvatel oproti předválečnému stavu (graf 3.2) a navíc dodnes předválečného stavu nedosáhla.

Graf 3.2: Vývoj počtu obyvatel v okrese Cheb (1869 – 2001)

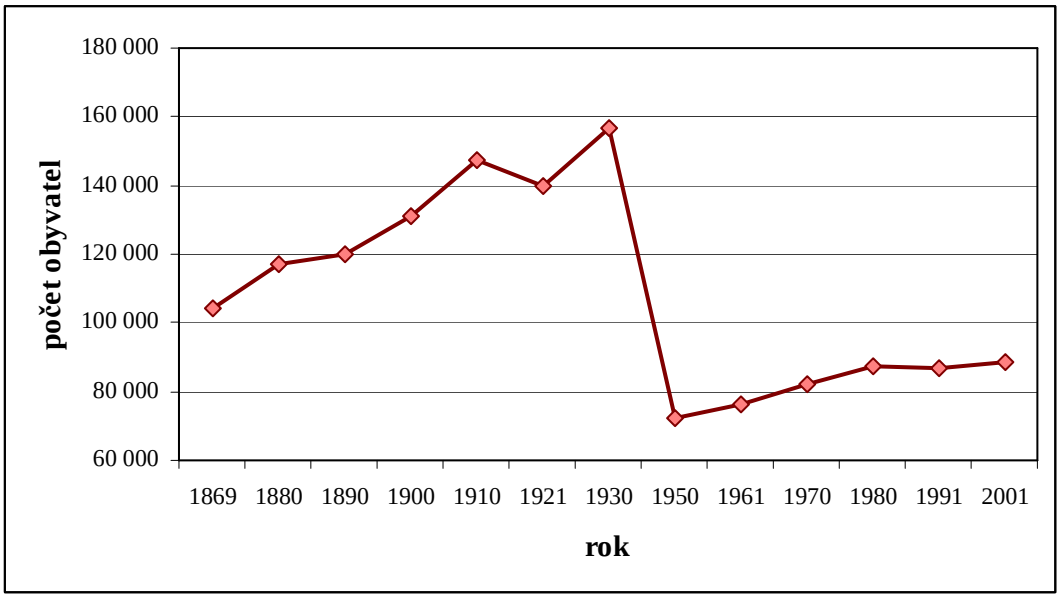

Zdroj: Historický lexikon obcí

Od počátku 50. let bylo navíc zřizováno přísně střežené hraniční pásmo a státní hranice s Německem a Rakouskem byla obehnána ostnatým plotem a dráty. Ve vzdálenosti dvou kilometrů od státní hranice směrem do vnitrozemí vzniklo tzv. zakázané pásmo[4], kde nesmělo být vůbec nic. Dalších deset až patnáct kilometrů pak představovalo pásmo hraniční, kam se mohlo jen na propustky (rozhovor). V zakázaném i hraničním pásmu byla zlikvidována řada sídel, včetně kulturních památek a památek lidové architektury. Jen na území dnešní ORP Cheb bylo srovnáno se zemí či zničeno 34 obcí a osad (příloha 4). Některé z nich ani nestačily získat svůj český název (Boháč, Salamanczuk 2007). Současně byly budovány roty pohraniční stráže témě po celé hranici s Německem a Rakouskem. V Chebu sídlila 5. brigáda Pohraniční stráže, která měla celkem 3 prapory (Aš, Cheb a Halže) dělící se na 17 rot (rozhovor).

[4] Zakázané pásmo bylo zrušeno v roce 1964.

Na charakteru osídlení se výrazným způsobem podílela také tzv. středisková sídelní soustava. Obce se dělily na střediskové a nestřediskové obce (sídla). Státem byly podporovány jen obce střediskové, do kterých se také koncentrovaly veškeré aktivity. Uplatňování této soustavy tak přispělo k značnému vylidnění venkovského prostoru a k další destrukci ekonomického a sociálního prostředí venkovských sídel. Mnoho obcí bylo administrativně zrušeno a přičleněno k jiným. V 90. letech se pak mnoho obcí, především těch nejmenších, opět „osamostatnilo“ (tab. 3.8).

Tabulka 3.8: Změny ve struktuře osídlení v okrese Cheb (1980 – 2001)

	1980		1991		2001	
	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel
Celkem	21	87 350	37	86 932	39	88 738
do 199	-	-	8	1 021	10	1 374
200 – 499	3	1 112	13	4 346	12	3 823
500 – 999	7	4 434	4	2 439	5	3 142
1 000 – 1 999	5	8 278	5	7 427	5	8 052
2 000 – 4 999	2	5 072	3	6 902	3	6 868
5 000 – 9 999	1	5 932	1	5 283	1	5 261
10 000 – 19 999	2	31 483	2	27 667	2	27 325
20 000 a více	1	31 039	1	31 847	1	32 893

Zdroj: SLDB 1980, 1991, 2001

Z grafu 3.3 je patrné, že úbytek domů bezprostředně po odsunu nebyl tak drastický jako úbytek lidí. Stavby mají přeci jen trvalejší charakter a nelze je tak snadno přemístit (resp. odstranit).

Graf 3.3: Vývoj počtu domů v okrese Cheb (1869 – 2001)

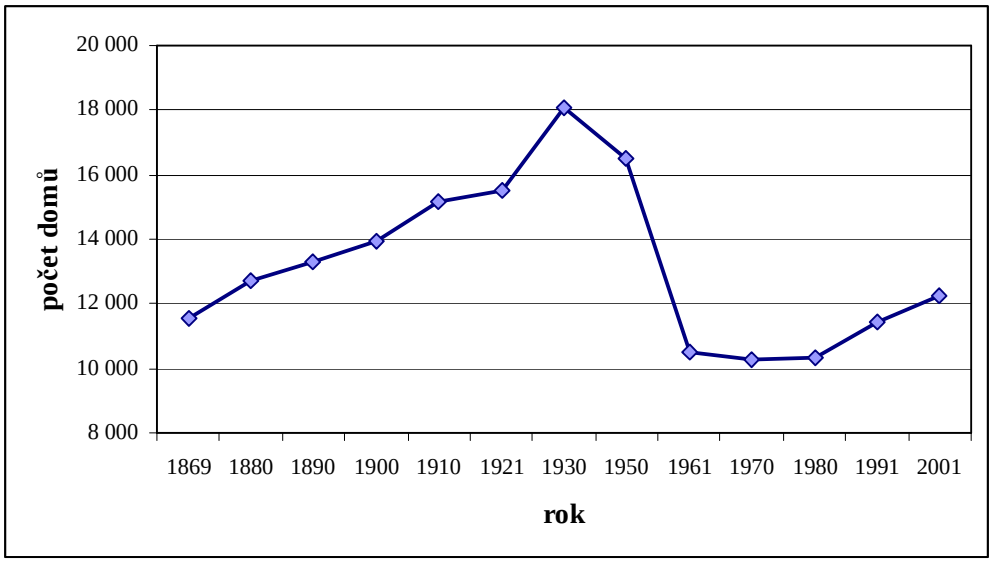

Zdroj: Historický lexikon obcí

Neobydlené domy často postupně chátraly, až musely být zbořeny, nebo se rozpadly časem samy. Další byly zbořeny z důvodu budování hraničního pásma (viz výše). Nárůst počtu domů přišel až spolu se zvyšující se porodností v 70. letech a také od 2. poloviny 90. let 20. století, kdy se u nás začala rozvíjet suburbanizace.

Odsun německého obyvatelstva a následné dosídlování měly také významný vliv na strukturu obyvatelstva okresu Cheb. Patrné je to například v národnostním složení, které je oproti relativně homogennímu zbytku republiky poměrně rozmanité (viz kap. 3.1.3).

3.2.2 Obyvatelstvo a osídlení

V okrese se nachází celkem 39 obcí, z toho je 9 měst (v abecedním pořadí: Aš, Františkovy Lázně, Hranice, Cheb, Lázně Kynžvart, Luby, Mariánské Lázně, Plesná, Skalná).

Správní členění okresu znázorňuje obrázek 3.3.

Obrázek 3.3: Správní členění okresu Cheb

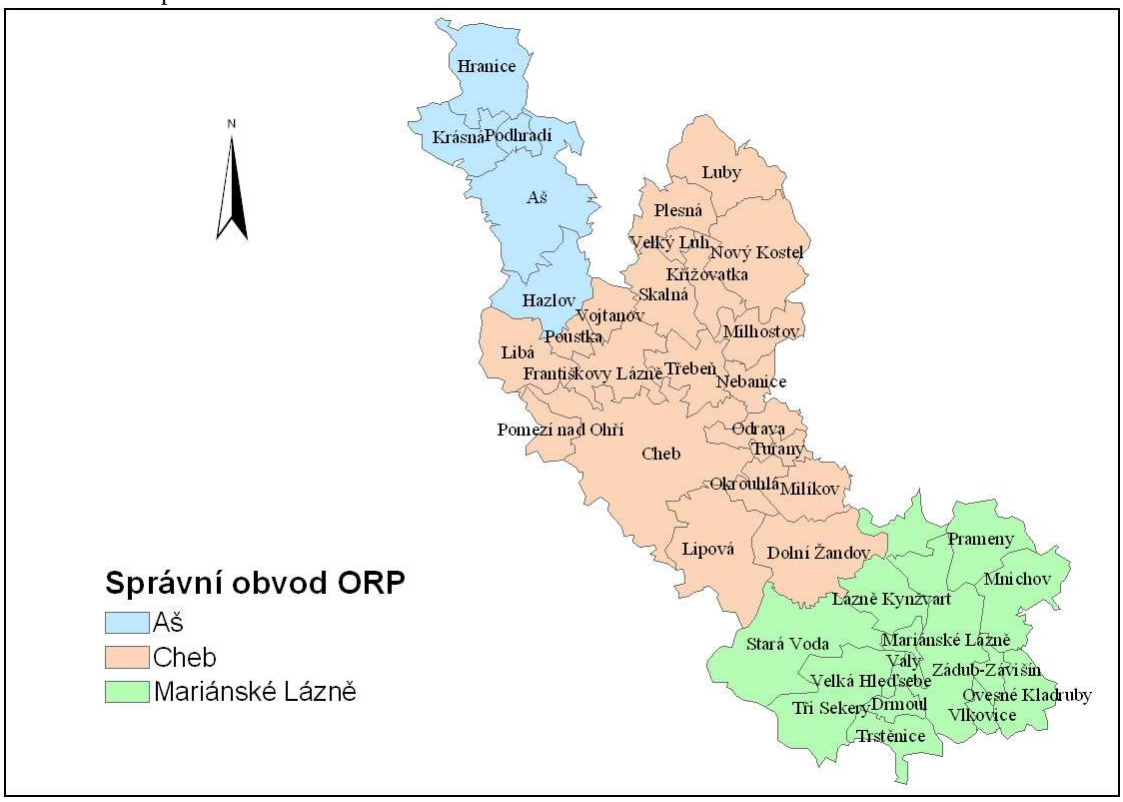

Pozn.: ORP Mariánské Lázně bez obce Teplá
Zdroj: vlastní zpracování

Města se na počtu obyvatel podílí téměř 85 %. Čtyři největší města okresu (Cheb, Aš, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně) představují téměř 75 % obyvatel, samotné město Cheb pak přibližně 37 %. Hustota zalidnění okresu 96,32 obyv./km^2 představuje v rámci České republiky podprůměr (hustota zalidnění ČR je přibližně 130 obyv./km^2). Základní údaje o okresu a jeho obcích uvádí tabulka 3.9.

Tabulka 3.9: Základní údaje o obcích okresu Cheb (2004)

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl (%)	rozloha (ha)	podíl (%)	hustota zalidnění (obyv./km^2)
199 a méně	9	1 204	1,34	9 493	10,18	12,68
200 - 499	13	4 232	4,71	23 274	24,95	18,18
500 - 999	5	3 364	3,74	16 374	17,56	20,54
1000 - 1999	4	6 241	6,95	12 523	13,43	49,84
2000 - 4999	4	9 010	10,03	8 631	9,25	104,39
5000 - 9999	1	5 428	6,04	2 573	2,76	210,96
10000 - 19999	2	26 897	29,94	10 767	11,54	249,81
20000 - 49999	1	33 462	37,25	9 637	10,33	347,22
50000 a více	x	x	x	x	x	x
celkem okres	39	89 838	100,00	93 272	100,00	96,32
z toho města	9	76 060	84,66	36 754	39,41	206,94
průměr	x	2 304	x	2 392	x	x

Poznámka: Data jsou k 31. 12. 2004
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Jak je patrné z tabulky 3.9 i z obrázku 3.4, hustota zalidnění vykazuje poměrně značnou diferenciaci ovlivněnou především vývojem po 2. světové válce (viz kapitola 3.2).

Obrázek 3.4: Hustota zalidnění v obcích okresu Cheb (2001)

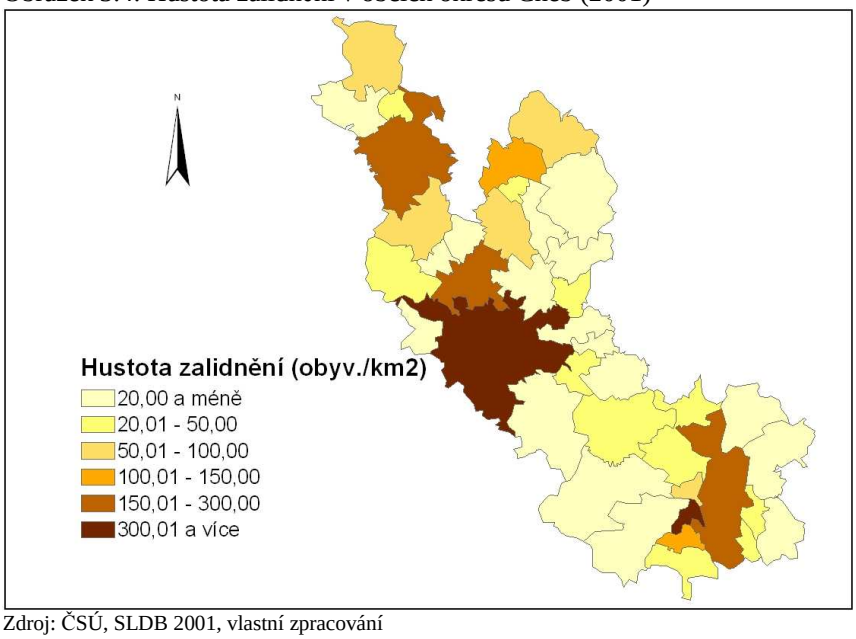

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001, vlastní zpracování

Jak bylo uvedeno v kapitole 3.1.3, je obyvatelstvo okresu poměrně mladé a věková struktura obyvatel je příznivá. Přesto i zde se objevují značné rozdíly (obrázek 3.5). Vyšší podíl obyvatel v poproduktivním věku se vyskytuje jednak v lázeňských obcích (dostupnost lékařské péče) a jejich zázemí, dále pak v některých populačně malých obcích (odchod mladé populace a nízká porodnost).

Obrázek 3.5: Index stáří v obcích okresu Cheb (2001)

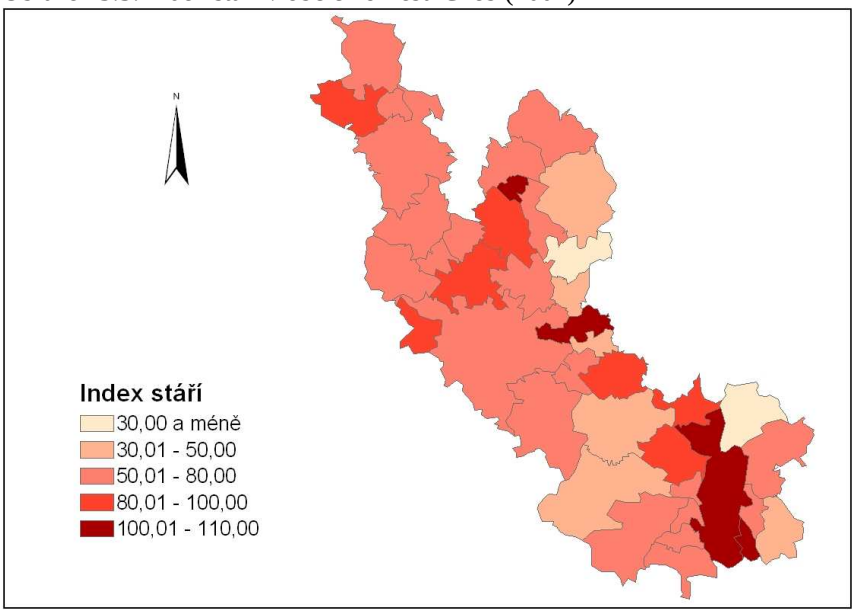

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Přestože se podíl vysokoškolsky (ale i středoškolsky) vzdělaných obyvatel v regionu stále zvyšuje (tabulka 3.10), je tento okres jedním z regionů s velmi nízkým podílem absolventů vysokých škol (přestože v Chebu je Fakulta ekonomická Západočeské Univerzity v Plzni).

Tabulka 3.10: Vzdělanostní struktura obyvatel okresu Cheb (1991 a 2001)

vzdělání	1991 (%)	2001 (%)
bez vzdělání	0,5	0,9
základní, neukončené	36,2	27,0
vyučení, střední odborné bez maturity	33,2	37,5
úplné střední s maturitou	22,5	23,7
vyšší odborné a nástavbové	0,0	3,2
vysokoškolské	4,8	5,7
nezjištěné	2,8	2,0
celkem	100,0	100,0

Pozn.: údaje jsou za obyvatelstvo 15leté a starší
Zdroj: SLDB 1991, 2001

Vyšší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním je samozřejmě tam, kde tito lidé najdou uplatnění – v lázeňských městech (Mariánské Lázně, Františkovy Lázně), v centru regionu Chebu a v jejich zázemí (obrázek 3.6). Nejvyšší podíl je středoškoláků se středním odborným a učňovským vzděláním bez maturity a základním, popř. neukončeným. To do budoucna může přinést řadu problémů – např. zvyšování nezaměstnanosti, zaostávání regionu apod.

Obrázek 3.6: Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obcích okresu Cheb (2001)

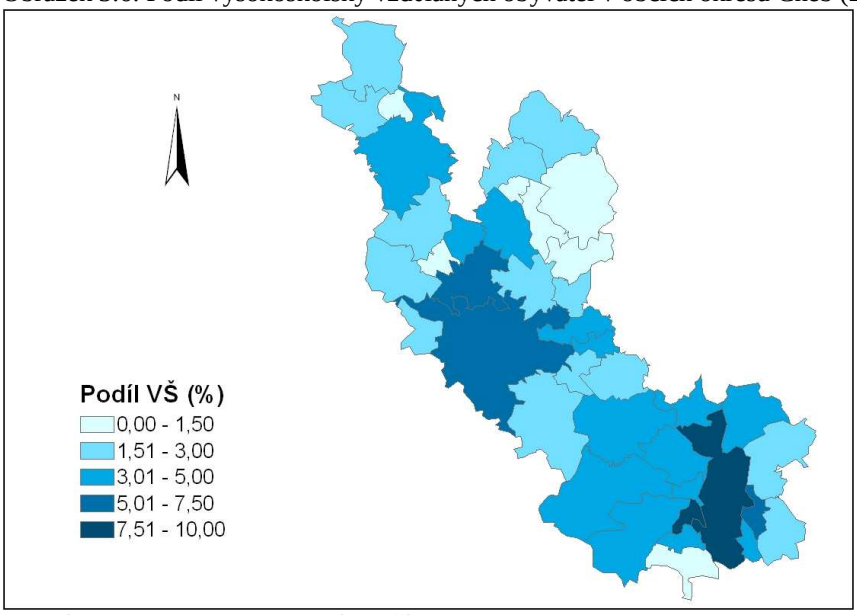

Pozn.: údaje jsou za obyvatelstvo 15leté a starší
Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

V současnosti je v okrese poměrně výrazně zastoupena slovenská, německá a v posledních letech stále výrazněji vietnamská národnost (tabulka 3.11). Ve skutečnosti je jejich počet pravděpodobně vyšší. Určitá část je zde nelegálně, navíc mnoho Vietnamců zde založilo rodiny s Čechy a jejich děti se tak kromě k českému občanství hlásí i k české národnosti. Vietnamská komunita přes svou značnou uzavřenost poměrně ovlivňuje dění v tomto regionu – jednak stánkovým prodejem, jednak velkým důrazem na vzdělání svých dětí. V poslední době je také možné zaznamenat „přesun“ části Vietnamců od stánků do kamenných obchodů.

Tabulka 3.11: Národnostní struktura obyvatel okresu Cheb (1991 a 2001)

	1991		2001	
	Počet obyvatel	Podíl (%)	Počet obyvatel	Podíl (%)
celkem	86 932	100,00	88 738	100,00
česká	74 542	85,75	77 428	87,25
maďarská	476	0,55	337	0,38
moravská	630	0,72	111	0,13
německá	1 985	2,28	1 645	1,85
polská	121	0,14	95	0,11
romská	398	0,46	128	0,14
rumunská	–	–	43	0,05
ruská	43	0,05	157	0,18
řecká	–	–	12	0,01
slezská	16	0,02	5	0,01
slovenská	8 080	9,29	4 308	4,86
ukrajinská	214	0,25	391	0,44
vietnamská	–	–	1 863	2,10
ostatní	256	0,29	401	0,45
nezjištěno	171	0,20	1 814	2,04

Zdroj: SLDB 1991, 2001

3.2.3 Trh práce a ekonomika

Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v jednotlivých obcích znázorňuje obrázek 3.7.

Obrázek 3.7: Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v obcích okresu Cheb (2001)

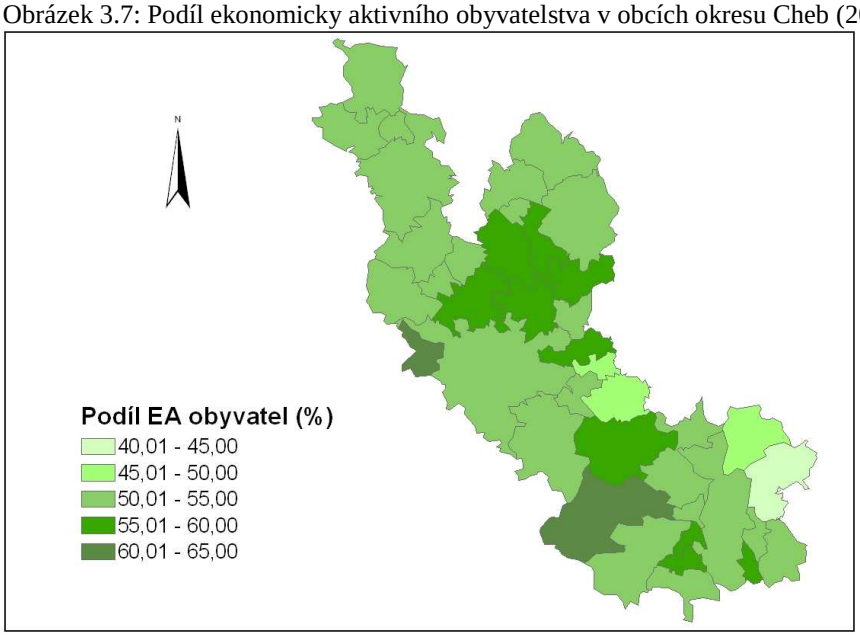

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Z ekonomicky aktivního obyvatelstva většina obyvatel pracuje v terciéru (tabulka 3.12). Je to dáno především poměrně velkým vlivem lázeňství (Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Lázně Kynžvart). Zároveň po roce 1989 se otevřely hranice s Německem a místním vznikla možnost využít nastalého cestovního ruchu. Došlo tak k orientaci především na obchod, pohostinství, ubytování apod.

Tabulka 3.12: Struktura ekonomické aktivity obyvatelstva okresu Cheb v letech 1991 a 2001

	podíl EAO (%)	
	1991	2001
zemědělství	10,7	3,1
průmysl	28,3	23,7
stavebnictví	5,8	6,9
služby	55,2	66,3
EAO celkem	100,0	100,0

Zdroj: SLDB 1991, 2001
Pozn.: EAO – ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Diferenciaci podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva v terciéru v rámci okresu ilustruje obrázek 3.8. Logicky nejvyšší zastoupení má v administrativních sídlech ORP a lázeňských městech.

Obrázek 3.8: Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v terciéru v obcích okresu Cheb (2001)

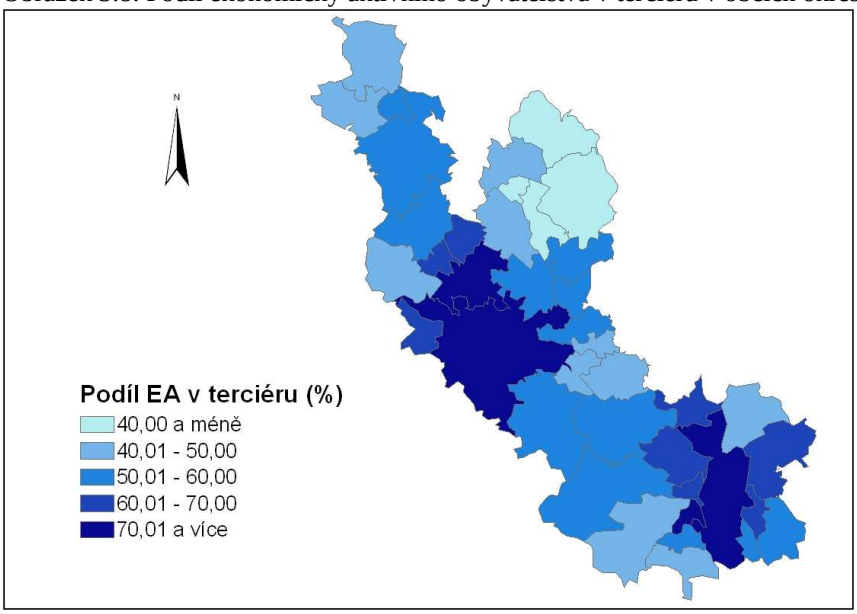

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Mírný pokles ekonomicky aktivního obyvatelstva v průmyslu je ovlivněn zánikem některých průmyslových podniků, které zde působily – např. v textilním či strojírenském průmyslu (Tosta, Eska aj.). Na druhou stranu se zde uplatňují menší investice z německé strany (důvodem je především kvalitní pracovní síla a nižší mzdy než v Německu) jak do textilního průmyslu, tak do jiných výrob. Tradičně „nejprůmyslovější“ část okresu je Ašský výběžek a také oblast Lubů a Plesné, která sousedí s průmyslovým Sokolovskem a také Saskem (obrázek 3.9).

Obrázek 3.9: Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v sekundéru v obcích okresu Cheb (2001)

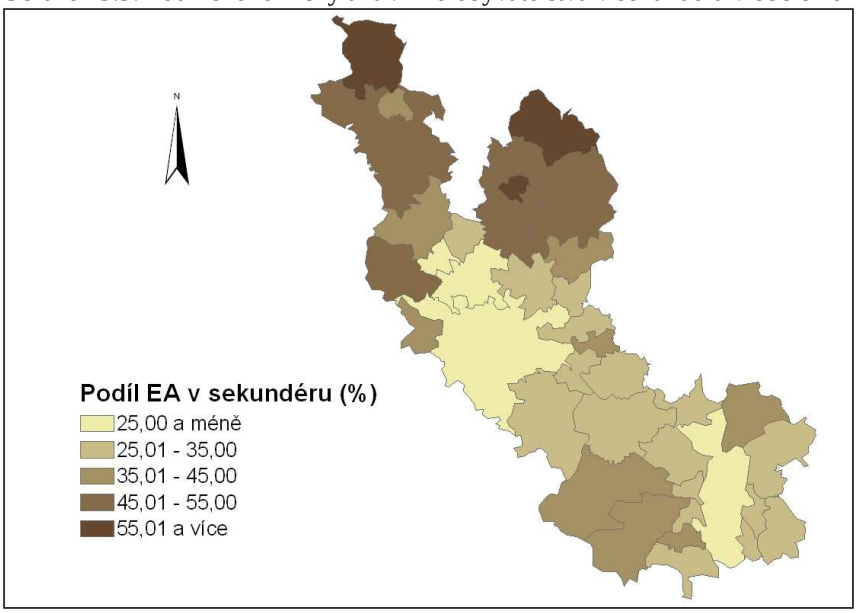

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Zemědělství (nejen) zde bylo silně podporováno především v době komunismu (státní statky a JZD), ale po roce 1989 se ukázalo jako nevýnosné, také přestal příliv dotací od státu. Navíc tato oblast pro intenzivní zemědělskou činnost příliš vhodná není. Podíl ekonomicky aktivních v zemědělství je logicky vyšší v menších obcích v zázemí větších měst a v nižších nadmořských výškách (obrázek 3.10).

Obrázek 3.10: Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v priméru v obcích okresu Cheb (2001)

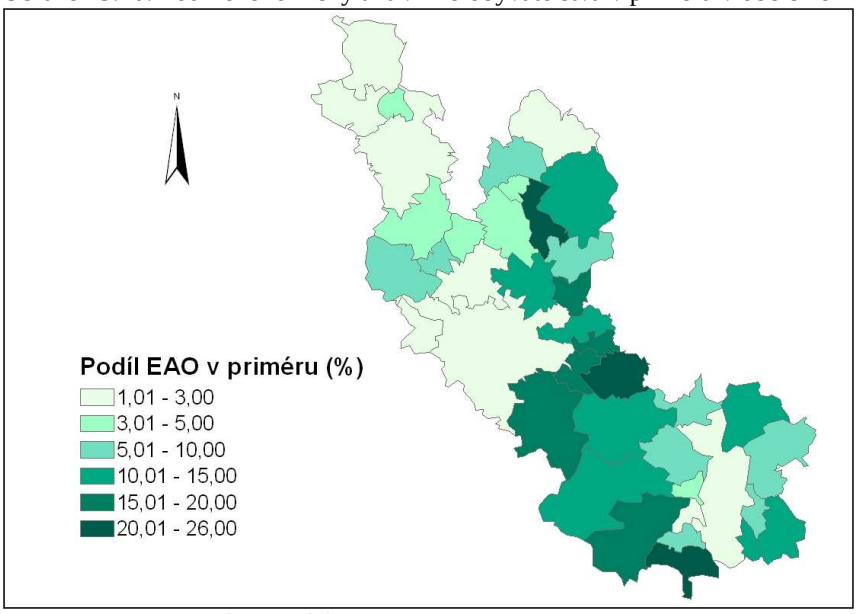

Zdroj: SLDB 2001, vlastní zpracování

Míra nezaměstnanosti v okrese se dlouhodobě drží pod republikovým průměrem (viz kapitola 3.1.3), ale je stále ovlivňována také sezónními pracemi (zejména ve stavebnictví, zemědělství). Její pokles je způsoben především dlouhodobým posilováním ekonomiky státu od pol. 90. let. Míra nezaměstnanosti je v rámci okresu značně diferencovaná (obrázek 3.11). Poměrně nízká je na Ašsku a Mariánskolázeňsku. Naopak na Chebsku je relativně vysoká. Obecně lze říci, že nižší je zpravidla ve městech a větších obcích, vyšší nezaměstnanost se vyskytuje spíše v malých sídlech, která neleží v bezprostřední blízkosti měst a větších obcí.

Obrázek 3.11: Míra nezaměstnanosti v obcích okresu Cheb (2001)

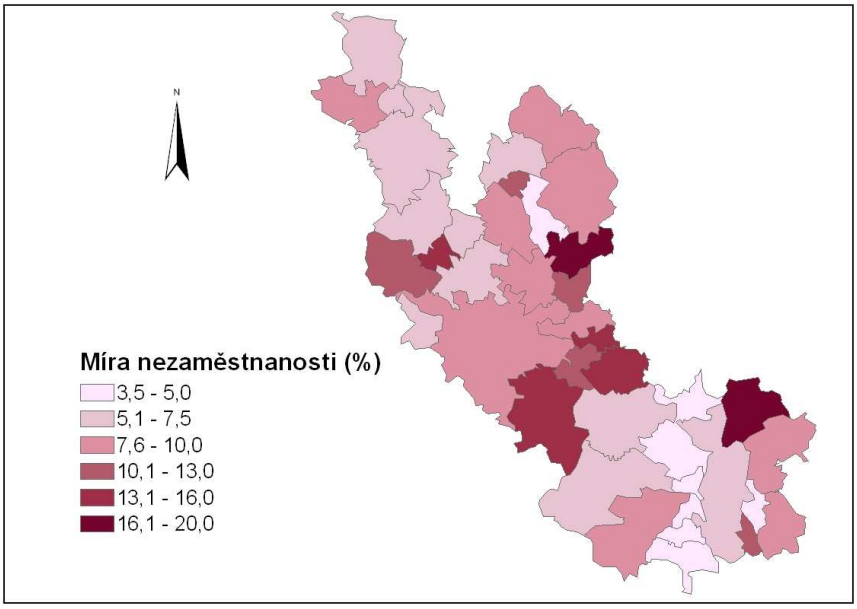

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

3.2.4 Dopravní infrastruktura

Z hlediska dopravy má Chebsko nadregionální význam. Zajišťuje napojení vnitrozemí Česka s Německem (příloha 5). Nejvýznamnějším dopravním tahem je budovaná rychlostní silnice R6, která má nahradit stávající I/6, resp. E48. Umožňuje spojení ve směru Praha – Karlovy Vary – Cheb – Pomezí/Schirnding – Německo. Její výstavba začala již v 80. letech. V 90. letech sice byly vybudovány další menší úseky, přednost ve výstavbě však dostaly jiné dopravní tahy, např. dálnice D5 ve směru Praha – Plzeň – Rozvadiv/Waidhaus – Německo. Dostavba R6 v celém úseku se stále posouvá, zatím posledním termínem dokončení je rok 2015 (www.rsd.cz). V současné době už jsou dokončeny důležitý obchvat Chebu a průtah Karlovými Vary.

Další významnou komunikací je silnice I/21 (E49) ve směru – Planá – Cheb – Františkovy Lázně – Vojtanov/Schönberg – Německo, která bude rekonstruována jako přivaděč k dálnici D5.

Významnou spojnicí je pak také silnice I/64 ve směru Cheb – Františkovy Lázně – Aš/Selb – Německo, která zajišťuje spojení Ašského výběžku se zbylou částí republiky.

Železničním uzlem okresu je město Cheb (příloha 6). To zajišťuje spojení na všechny významné směry a trasy jak v regionálním, tak nadregionálním měřítku:

- trať 170 ve směru Pomezí – Cheb – Mariánské Lázně – Plzeň – Praha
- trať 140 (dvoukolejná) ve směru Cheb – Karlovy Vary – Chomutov – Ústí nad Labem
- trať 148 ve směru Cheb – Tršnice – Františkovy Lázně – Aš – Hranice
- trať 147 ve směru Františkovy Lázně – Vojtanov
- trať 146 ve směru Tršnice – Luby

Trať 170 v současné době ve směru Plzeň – Cheb prochází optimalizací a modernizací a je budována druhá kolej v rámci výstavby III. železničního koridoru (www.cd.cz).

V okrese se nachází pět silničních hraničních přechodů (Svatý Kříž, Pomezí nad Ohří, Vojtanov, Aš a Doubrava), dalších osm přechodů pro pěší a cyklisty, příp. lyžaře, a dva železniční hraniční přechody (Cheb – Schirding, Vojtanov – Bad Brambach) (příloha 7).

V současné době se na území okresu (i celého kraje) buduje síť cyklotras a cyklostezek, které navazují i na německou stranu. Asi nejrozsáhlejším projektem je páteřní cyklostezka podél toku Ohře, která bude zajišťovat spojení od hranic s Německem přes Cheb, Kynšperk nad Ohří, Sokolov, Loket, Karlovy Vary až po hranici s Ústeckým krajem. Plánovaná celková délka je 105 km (apdm.cz).

3.3 Alternativní přístupy k vymezení a hodnocení periferních oblastí v okrese Cheb

Většina autorů zabývajících se hodnocením polarizace určitého území si zpravidla vytváří vlastní metody hodnocení. Často sice používají stejné nebo podobné ukazatele, avšak odlišné způsoby jejich zpracování a použití pak vedou k tomu, že výsledky jejich šetření nelze vzájemně zcela porovnat. Z tohoto důvodu tedy nebyla pro tuto práci vytvářena nová, specifická metoda, ale byly využity metody použité právě v jiných diplomových pracích, které se zabývají hodnocením polarizace určitého území podle obcí.

3.3.1 Vymezení podle Stockmanna (2003)

Stockmann pro vymezení periferních oblastí použil faktorovou analýzu. Jednotlivé charakteristiky vybíral na základě obecných vlastností periferních území. Inspiroval se především prací Marady (2001) či Vanduchové (2002). Pro tuto analýzu byly použity následující ukazatele:

Hustota zalidnění, tedy podíl obyvatelstva na rozloze daného území v km^2.

Časová dostupnost, kterou vyjadřuje jako počet minut potřebných k dojížďce z jednotlivých obcí do ORP. V našem případě tedy do Aše, Chebu a Mariánských Lázní.

Index změny počtu obyvatelstva Stockmann definuje jako podíl počtu obyvatel v roce 2001 a v roce 1930. V okrese Cheb došlo sice k výrazným změnám v dlouhodobém vývoji obyvatelstva na celém území, avšak dosidlování mělo značně selektivní charakter a lze tak tento ukazatel použít pro hodnocení perifernosti území.

Občanská a technická vybavenost byla hodnocena pomocí bodů. Podle toho, kolik se v obci nachází příslušných zařízení (škola, policie, zdravotní středisko, pošta, vodovod, kanalizace, plynofikace), tolik získala obec bodů. Rozmezí je tedy 0 – 7 (v případě, že se v obci nachází jen první stupeň základní školy, získala obec 0,5 bodu).

Index stáří obyvatelstva vyjadřuje podíl počtu obyvatel v poproduktivním věku k počtu obyvatel v předproduktivním věku.

Míra nezaměstnanosti je definována jako podíl počtu nezaměstnaných na počtu ekonomicky aktivních obyvatel v %.

Index vzdělanosti je vyjádřen jako podíl součtu obyvatelstva se středoškolským vzděláním s dvojnásobkem počtu obyvatelstva s vysokoškolským vzděláním na celkovém počtu obyvatel.

Faktorová analýza byla zpracována pomocí programu SPSS. Korelační matici použitých ukazatelů zobrazuje tabulka 3.13. Výsledný faktor Stockmann označuje jako „městskost“, který vysvětluje z 41,73 % variabilitu souboru. Je charakterizován vysoce kladnými hodnotami těchto faktorových zátěží: hustota zalidnění, občanská a technická vybavenost, index vzdělanosti. Naopak silně negativní hodnoty vykazuje časová dostupnost a nezaměstnanost (tabulka 3.14).

Tabulka 3.13: Korelační matice jednotlivých proměnných

	HUSTOTA	DOSTUP	INDEX_OB	INFRASTR	STARI	NEZAM	VZDELANI	PRIMER
HUSTOTA	1,000	-,487	-,238	,547	,177	-,303	,695	-,481
DOSTUP	-,487	1,000	,071	-,086	-,305	,397	-,542	,319
INDEX_OB	-,238	,071	1,000	-,306	-,196	,085	-,077	-,049
INFRASTR	,547	-,086	-,306	1,000	,111	-,336	,539	-,516
STARI	,177	-,305	-,196	,111	1,000	-,321	,251	-,279
NEZAM	-,303	,397	,085	-,336	-,321	1,000	-,361	,234
VZDELANI	,695	-,542	-,077	,539	,251	-,361	1,000	-,442
PRIMER	-,481	,319	-,049	-,516	-,279	,234	-,442	1,000

Zdroj: vlastní výpočty.

Tabulka 3.14: Hodnoty faktorových zátěží

Proměnná	Faktorová zátěž
HUSTOTA	,821
DOSTUP	-,647
INDEX_OB	-,267
INFRASTR	,697
STARI	,452
NEZAM	-,584
VZDELANI	,830
PRIMER	-,674

Zdroj: vlastní zpracování

Pro jádrové obce je tedy charakteristická vysoká intenzita osídlení, vyšší podíl vzdělaného obyvatelstva, vyšší úroveň občanské a technické vybavenosti, poměrně mladé obyvatelstvo, dobrá dostupnost, nízký podíl priméru, relativně nízká nezaměstnanost. Periferní oblasti vykazují opačné charakteristiky.

Pro každou obec bylo vypočítáno tzv. faktorové skóre vyjadřující vztah dané obce k výslednému faktoru. Jako periferní můžeme označit obce, které dosahují záporného faktorového skóre, jako jádrově pak obce s kladnými hodnotami. Obce byly rozděleny do 7 skupin. Obce vyskytující se v krajních skupinách představují obce nejvíce jádrové, resp. nejperifernější (obrázek 3.12). Konkrétní hodnoty faktorových zátěží pro jednotlivé obce obsahuje příloha 8.

Obrázek 3.12: Prostorové uplatnění faktoru městskost

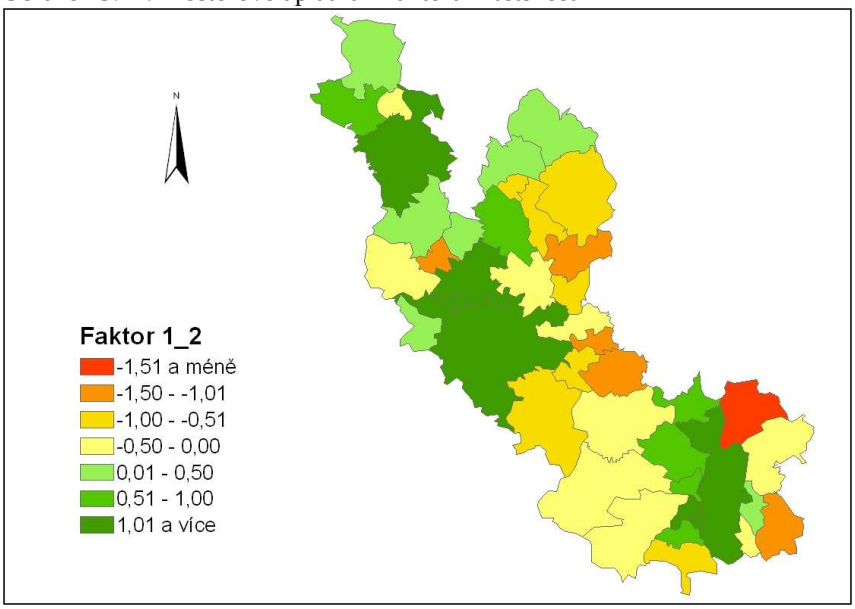

Zdroj: vlastní zpracování

Jako jádrové oblasti můžeme označit prakticky všechna města regionu. Zajímavá je především relativní „jádrovost“ celého Ašského výběžku. Důvodem bude zřejmě dlouhodobá relativně nízká nezaměstnanost (nižší než např. v samotném Chebu) a také velmi nízký podíl priméru (horší přírodní podmínky).

Obce vykazující periferní charakter leží většinou v zázemí jader, při hranici s ostatními okresy, zejména okresem Sokolov, a v oblasti Slavkovského lesa. Lze zde nalézt určitou paralelu se závěry Musila a Illnera – periferní oblasti se vyskytují podél administrativních hranic ORP.

3.3.2 Vymezení podle Kostice (2004)

Kostić vymezuje periferní oblasti na základě vytvořeného demograficko-strukturálního indexu (DSI). Vybrané ukazatele zahrnul do korelační analýzy, pomocí které je následně vytřídil. Pro konstrukci DSI tak jsou použity následující charakteristiky:

Hustota zalidnění – podíl počtu obyvatel na rozloze daného území v km^2.

Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva na trvale bydlícím obyvatelstvu vyjádřený v %. V ekonomicky aktivním obyvatelstvu jsou zahrnuti i pracující důchodci, ženy na mateřské dovolené a nezaměstnaní.

Podíl zaměstnaných v primárním sektoru hospodářství (zemědělství, lesnictví a vodní hospodářství) na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel opět v %.

Podíl neobydlených domů na počtu všech domů (obydlených i neobydlených) v %.

Periferní území se tedy bude vyznačovat nízkou hustotou zalidnění, nízkým podílem ekonomicky aktivních obyvatel, vysokým podílem zaměstnaných v priméru a vysokým podílem neobydlených domů.

Pro jednotlivé ukazatele byly vytvořeny indexy, které znázorňují úroveň daného jevu ve vztahu k okresnímu průměru (ten má hodnotu 100). Kostić sice používá při konstrukci tohoto ukazatele také celorepublikový průměr, ale pro naše hodnocení, které vymezuje periferní oblasti v rámci okresu, byl použit jen výpočet s okresním průměrem.

Pro hustotu zalidnění a podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva je výpočet následující:

$$\frac{\text{hodnota ukazatele za obec}}{\text{průměrná hodnota ukazatele za okres}} \times 100$$

Pro podíl zaměstnaných v priméru a podíl neobydlených domů se pak počítá takto:

$$\frac{\text{průměrná hodnota ukazatele za okres}}{\text{hodnota ukazatele za obec}} \times 100$$

DSI pro každou obec byl vypočítán jako aritmetický průměr ze čtyř příslušných indexů. Nízká hodnota DSI pak znamená větší perifernost obce. Obce byly podle hodnot DSI

rozděleny do 6 skupin. DSI byl zkonstruován jak za rok 1991, tak 2001. Vývoj mezi těmito roky byl hodnocen pomocí rozdílu hodnot DSI (hodnoty pro jednotlivé obce viz příloha 9).

Polarizaci prostoru v roce 1991 ilustruje obrázek 3.13. Jako periferní se jeví téměř celý okres vyjma „tradičních“ center: Cheb, Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Aš.

V roce 2001 stále dominují stejná centra. Avšak zbývající část okresu již je více diferencovaná (obrázek 3.14).

Obrázek 3.13: Územní variabilita DSI (1991)

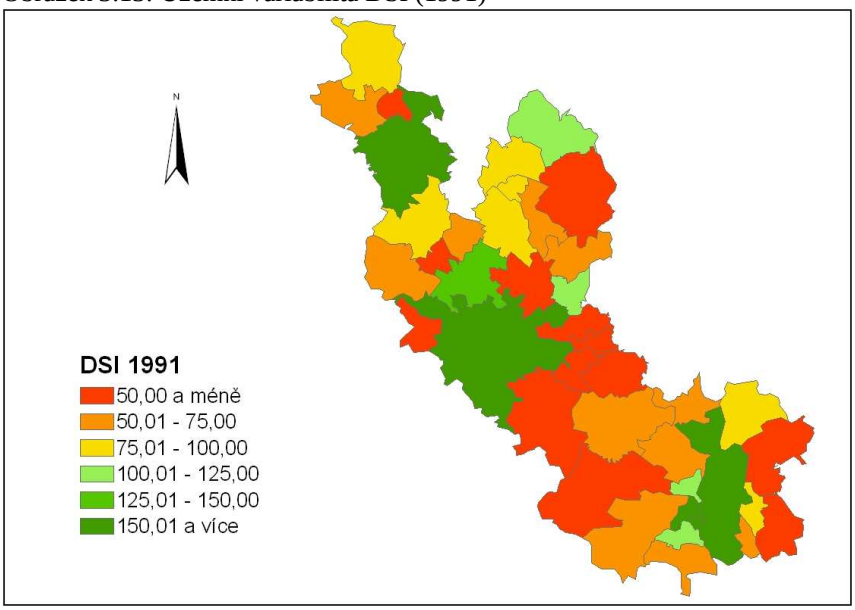

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 3.14: Prostorové vyjádření DSI (2001)

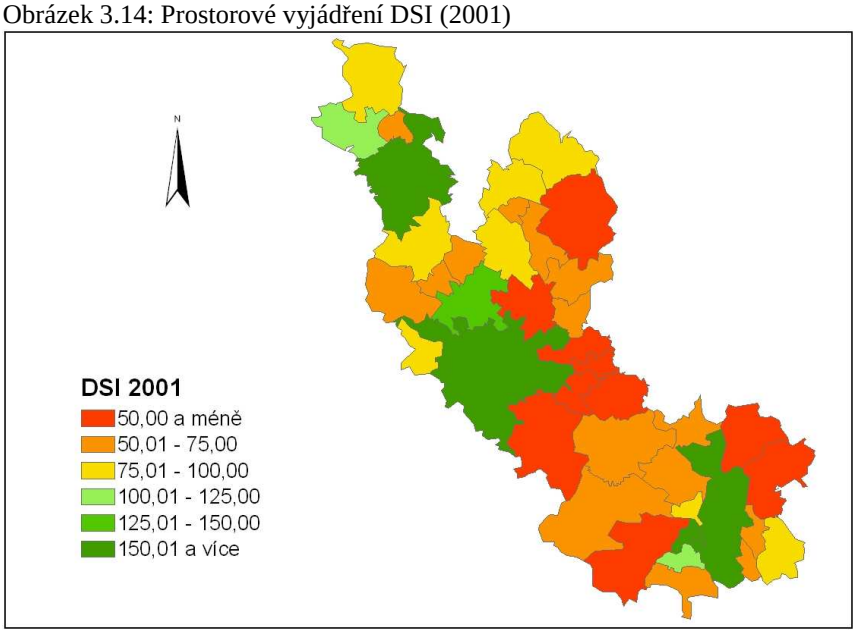

Zdroj: vlastní zpracování

Posun ve vývoji zaznamenaly především obce Krásná Pomezí nad Ohří, které zaznamenaly nejvyšší pozitivní vývoj. Dalšími úspěšnými obcemi jsou Poustka a Ovesné Kladruby (obrázek 3.15). Důvodem je zejména útlum neperspektivního zemědělství v okrese, ale také snížení podílu neobydlených domů vlivem suburbanizace. Naopak velký propad zaznamenaly Nebanice a Prameny, který je způsoben nárůstem podílu neobydlených domů, tedy odchodem a stárnutím obyvatel. Zajímavý je menší propad Mariánskolázeňska, který podobně jako v Pramenech způsoben stárnutím obyvatel, ale také suburbanizací. Lehký propad zaznamenalo také území na hranici ORP Cheb a Mariánské Lázně, dále pak např. Luby. Pozitivním vývojem si prošlo praktický celé Ašsko a značná část Chebska.

Obrázek 3.15: Územní variabilita rozdílu DSI mezi lety 2001 a 1991

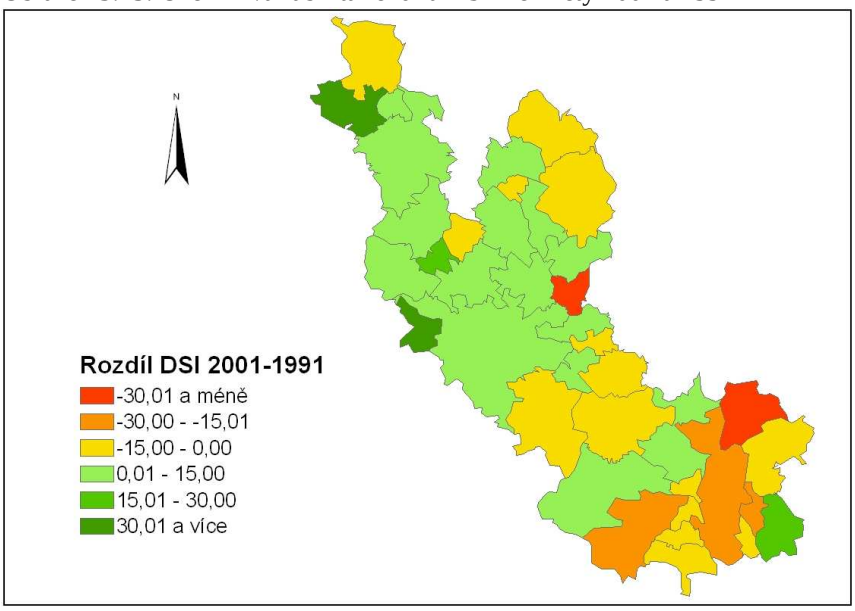

Zdroj: vlastní zpracování

3.3.3 Vymezení podle Pilečka (2006)

Pileček pro své hodnocení polarizace prostoru používá následující ukazatele:

Hustota zalidnění – podíl počtu obyvatel na rozloze daného území v km^2.

Index změny počtu obyvatel mezi roky 1991 a 2001, tedy podíl počtu obyvatel roku 2001 k roku 1991.

Index vzdělanosti, který je vyjádřen jako podíl obyvatelstva staršího patnácti let se středním vzděláním plus pětkrát podíl tohoto obyvatelstva s vysokoškolským vzděláním.

Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v priméru, který zahrnuje zemědělství, lesnictví a rybolov.

Míra nezaměstnanosti, kterou vyjadřuje poměr počtu uchazečů o zaměstnání k počtu ekonomicky aktivních obyvatel (v %). Použita je průměrná hodnota za každý měsíc v období jednoho roku, pro tuto práci konkrétně květen 2006 až duben 2007.

Podíl neobydlených domů na 100 trvale obydlených domech.

Dostupnost, která se skládá ze dvou komponent. Zahrnuje na jedné straně časovou dostupnost, což je nejmenší počet minut potřebný k dojížďce z dané obce do města (zde konkrétně do jednotlivých sídel ORP, tedy Chebu, Aše a Mariánských Lázní). Pro tyto údaje byla využita aplikace routeplanner Škada auto, a.s. (dostupné z www.skoda-auto.com/moss-cze/services/routeplanner/). Druhou složku tvoří počet přímých a nepřímých spojů veřejné dopravy v běžný pracovní den opět do sídla jednotlivých ORP (www.idos.cz). Výsledný ukazatel je získán podílem časové dostupnosti na počtu spojů.

Pro samotné vymezení periferních oblastí Pileček použil dvě metody.

V první metodě jsou hodnoty každého z použitých ukazatelů rozděleny do šesti intervalů podle odchylky dané hodnoty obce od průměrné hodnoty celého okresu. Intervaly jsou následující:

extrémně nadprůměrná odchylka 150,0 % a více

silně nadprůměrná 125,0 % – 149,9 %

nadprůměrná 100,0 % – 124,9 %

podprůměrná 75,0 % – 99,9 %

silně podprůměrná 50,0 % – 74,9 %

extrémně podprůměrná odchylka 49,9 % a méně

Podle zařazení do konkrétního intervalu byly obce obodovány od 3 do -3 bodů, podle toho zda nejvyšší nebo naopak nejnižší hodnota některého ze sedmi ukazatelů vyjadřuje větší perifernost. Tedy pro ukazatele hustota zalidnění, index změny počtu obyvatel, index vzdělanost byly za nadprůměrnou odchylku uděleny 3 body, za silně nadprůměrnou 2, za nadprůměrnou 1 bod, podprůměrnou -1, silně podprůměrnou -2, extrémně podprůměrnou -3. Pro ukazatele podíl ekonomicky aktivních v priméru, míra nezaměstnanosti, podíl neobydlených domů a dostupnost byly body přiděleny stejným způsobem, avšak opačném pořadí. Sečtením bodů pro jednotlivé obce pak získáme výsledný ukazatel perifernosti, kdy nižší počet bodu indikuje větší perifernost

Pro druhou metodu hodnocení byl využit tzv. syntetický index. Výpočet znázorňuje obrázek 3.16, kde W_s = syntetický index, y_{ij} = standardizovaná hodnota ukazatele j pro obec i, n = počet ukazatelů.

Obrázek 3.16: Syntetický index

$$W_s = \frac{1}{n}\sum_{j=1}^{n} y_{ij}$$

Zdroj: Pileček (2006)

Způsob standardizace ukazuje obrázek 3.17, kde x_i = hodnota ukazatele, $x_{i\ min}$ = minimální hodnota ukazatele, S(x) = směrodatná odchylka. Tento výpočet platí pro ukazatele hustota zalidnění, index změny počtu obyvatel, index vzdělanosti. Pro ostatní ukazatele byl však rozdíl $x_i - x_{i\ min}$ nahrazen rozdílem $x_{i\ max} - x_i$. Na základě těchto výpočtu byl pro každou obec získán syntetický index, jehož nižší hodnota znamená větší perifernost.

Obrázek 3.17: Standardizace

$$y_{ij} = \frac{x_i - x_{i\ min.}}{S(x)}$$

Zdroj: Pileček (2006)

Výsledné hodnoty z obou metod (příloha 110) byly rozděleny do sedmi intervalů. Periferní oblasti opět nalezneme při vzájemných administrativních hranicích ORP a také podél administrativní hranice okresu (obrázky 3.18 a 3.19). Největší míru perifernosti přitom vykazuje opět oblast Slavkovského lesa a východní, resp. jihovýchodní zázemí Chebu.

Obrázek 3.18: Územní variabilita bodové metody

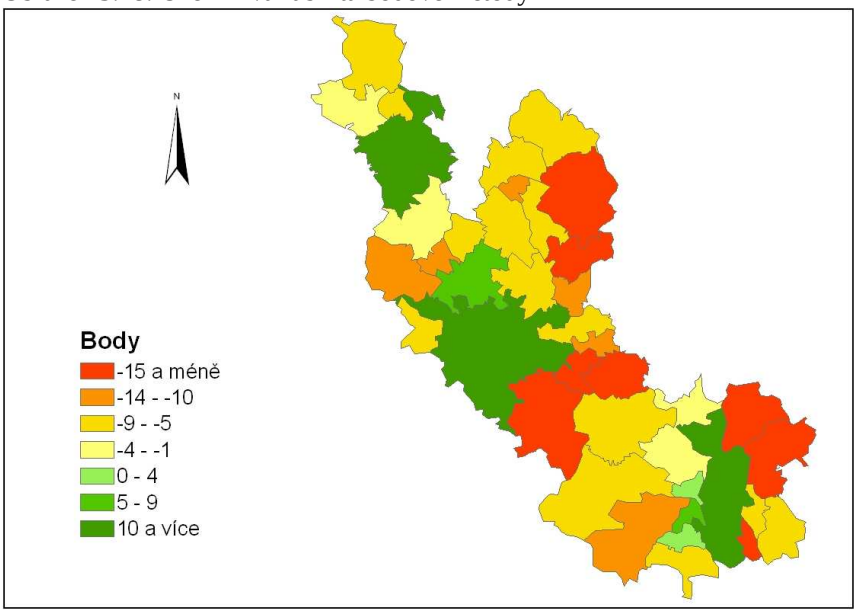

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 3.19: Územní variabilita syntetického indexu

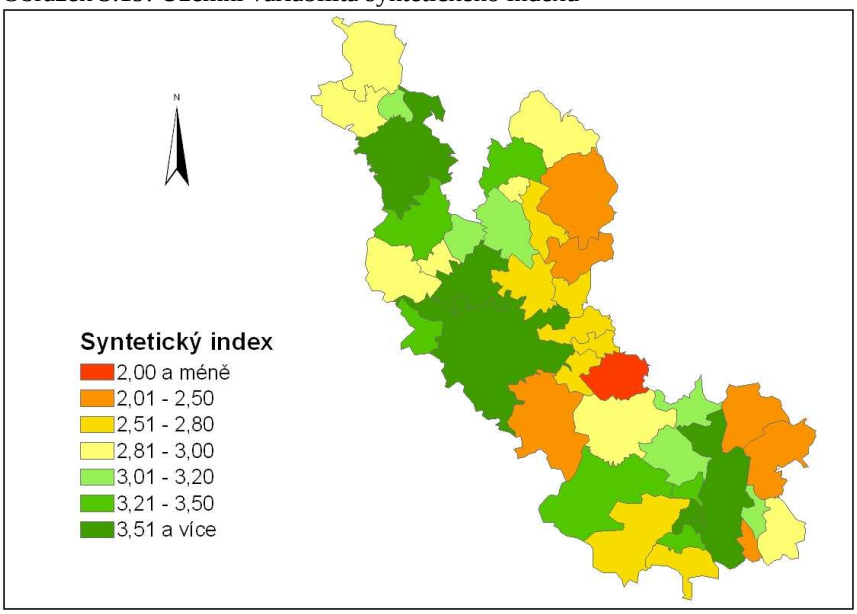

Zdroj: vlastní zpracování

3.3.5 Shrnutí výsledků a vymezení periferních oblastí

Pomocí předchozích metod bylo dosaženo několika způsobů vymezení periferních oblastí okresu Cheb. Periferní oblasti na úrovní obcí můžeme vymezit jako obce s nízkou hustotou zalidnění, s nízkou mírou vzdělanosti, s horší dopravní dostupností do sídla ORP, nižší úrovní občanské a technické vybavenosti, naopak vyšším podílem ekonomicky aktivních obyvatel v priméru, vyšší mírou nezaměstnanosti a vyšším počtem neobydlených domů.

V okrese Cheb za periferní můžeme označit obce ležící při administrativní hranici s okolními okresy (Sokolov, Tachov, Karlovy Vary) a na hranicích jednotlivých ORP, především Chebu a Mariánských Lázní.

Konkrétně se jedná o tyto obce (v abecedním pořadí): Dolní Žandov, Křižovatka, Libá, Lipová, Milhostov, Milíkov, Mnichov, Nebanice, Nový Kostel, Okrouhlá, Ovesné Kladruby, Poustka, Prameny, Stará Voda, Trstěnice, Tři Sekery, Tuřany, Velký Luh, Vlkovice, Vojtanov, Zádub-Závišín. Celkem tedy 21 obcí, což představuje přibližně polovinu obcí okresu Cheb.

4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ VE VYBRANÝCH OBCÍCH OKRESU CHEB

Dotazníkové šetření představuje způsob, jak postihnout další, především měkké faktory, které mohou ovlivňovat polarizaci. Do dotazníkového šetření byly zahrnuty obce vybrané v předchozí kapitole (3.3.5). Prostřednictvím starostů obcí, kterým bylo dotazníkové šetření určeno, byly hledány možné příčiny perifernosti, ale také možnosti rozvoje těchto území. Starostové byli vybráni z toho důvodu, že především v malých obcích (které v okrese Cheb „zastupují“ periferii) mají velký přehled o dění v obci a jsou zodpovědní (nejen v očích obyvatel) za rozvoj obce.

Pro šetření byl vytvořen dotazník (příloha 11), který byl inspirován podobně zaměřenými výzkumy (Vanduchová 2001, Kostić 2003, Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. 2004, Pileček 2006).

4.1 Obsah a návratnost dotazníků

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na vnímání situace a vývoje obce pohledem starostů. Otázky se týkaly také čerpání finančních prostředků z různých zdrojů, spolupráce obcí, pohledu na přeshraniční spolupráci, aktivitu občanů v obci. Otázky směřovaly také na samotnou „kvalitu“ starostů.

Šetření proběhlo během roku 2008. Dotazníky byly distribuovány prostřednictvím emailu, který v současné době využívají již všechny obce. Tato forma byla zvolena především proto, že starostové obcí bývají často zaneprázdněni. Ale také pro zjištění úrovně komunikace tímto způsobem.

Dotazníků se z původních 21 vrátilo celkem 14, tedy dvě třetiny. Čtyři obce nereagovaly ani na opakované žádosti. Tři obce se omluvily pro nedostatek času a personálu. Část obcí reagovala až na opakovanou žádost. Vyplněné dotazníky se u většiny obcí vrátily maximálně do týdně až 14 dnů od odeslání.

4.2 Výsledky dotazníkového šetření

4.2.1 Vývoj a současná situace obcí

První otázka byla zaměřena na hodnocení současné situace v obci. Starostové „známkovaly“ jednotlivé oblasti podobně jako ve škole, tedy 1 nejlepší, 5 nejhorší (graf 4.1).

Starostové hodnotí kladně především situaci v oblasti odpadového hospodářství a životní prostředí, kriminalita a překvapivě také nezaměstnanost. Naopak ve velmi špatném stavu se podle nich nachází především průmysl, služby a obchod a přeshraniční spolupráce obcí. Nepříliš dobrý stav je i v oblasti bydlení, ekonomické stability obce, cestovním ruchu a občanské vybavenosti a také technická infrastruktura. Známkou 3 byly nejčastěji ohodnoceny věková a vzdělanostní struktura a stav dopravní infrastruktury.

Graf 4.1: Hodnocení oučasné situace obcí

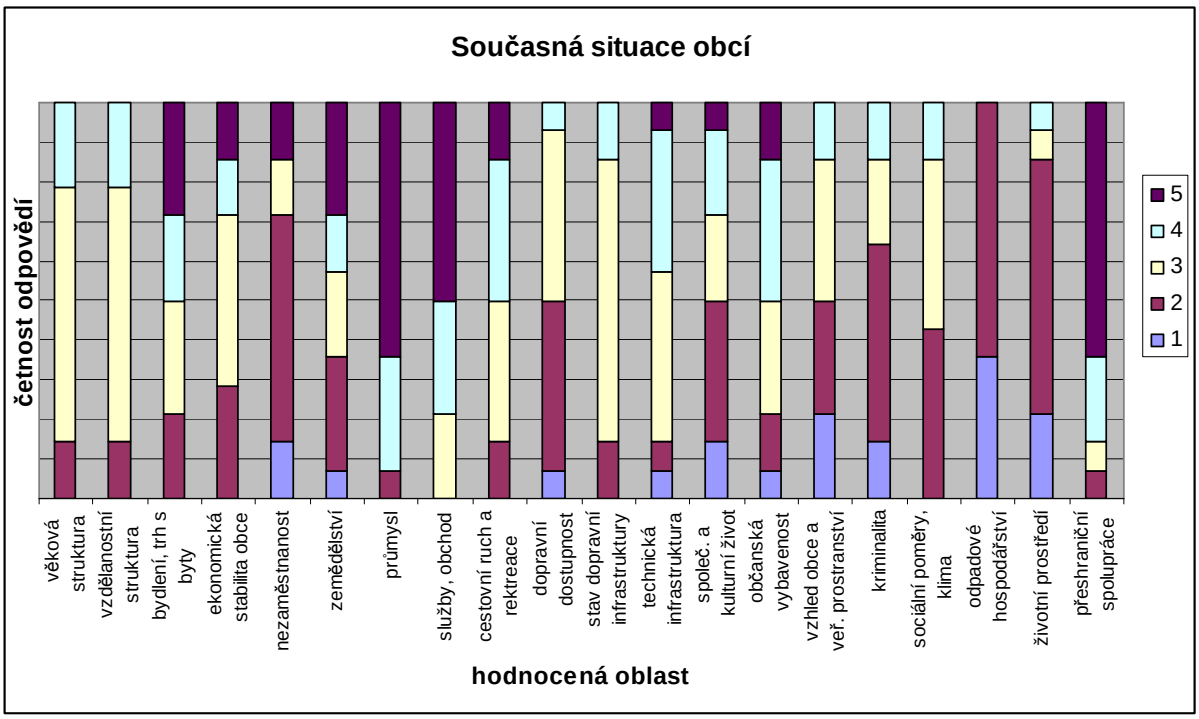

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Další otázka směřovala k vývoji situace od roku 1990 do současnosti v hodnocených oblastech. Způsob hodnocení byl stejný jako u předchozí otázky.

Pozitivní vývoj byl zaznamenán především v oblastech odpadového hospodářství a životního prostředí. Dále také ve vzhledu obcí a veřejných prostranství, ke mírnému zlepšení došlo podle starostů také v cestovním ruchu a bydlení. Naopak v oblasti zemědělství a služeb se situace od roku 1990 spíše zhoršila. Ke zlepšení ani ke zhoršení podle názorů starostů nedošlo ve vzdělanostní struktuře obyvatel, v průmyslu, ve stavu dopravní infrastruktury, občanské vybavenosti, kriminalitě, sociálních poměrech a přeshraniční spolupráci. Zajímavé je zjištění, že dopravní dostupnost se v obcích buď zlepšila, nebo zůstala na stejné úrovni. Žádná obec nezaznamenala zhoršení (graf 4.2).

Graf 4.2: Hodnocení vývoje situace v obcích v období 1990 - 2008

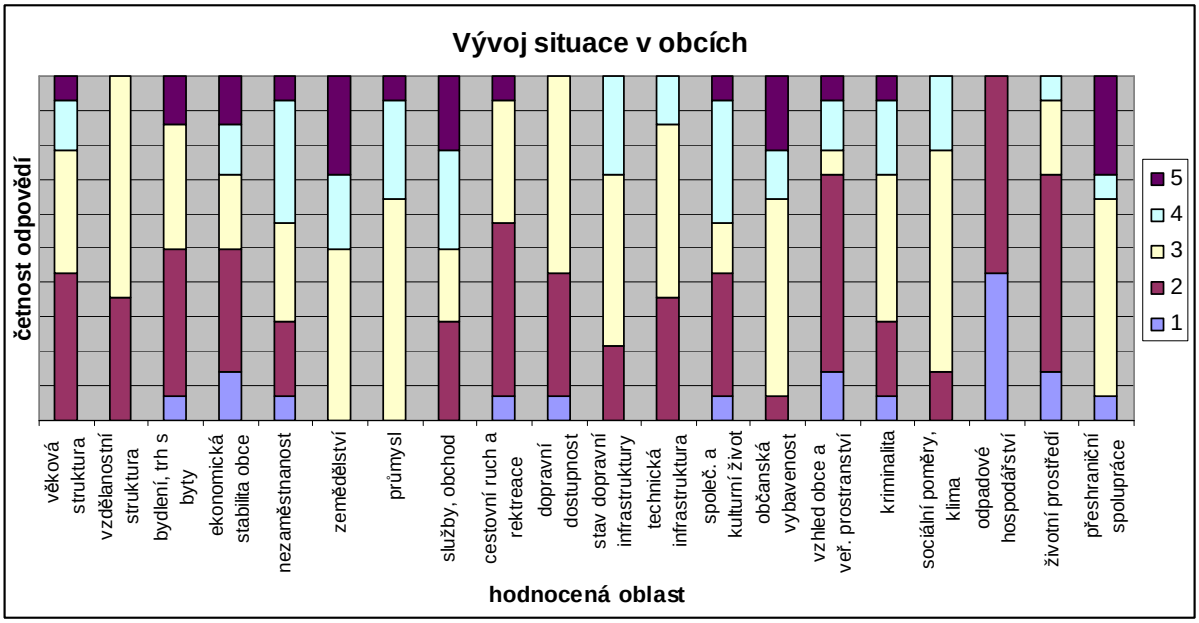

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Následující otázka se věnovala nejpalčivějším problémům obcí, které by se daly vyřešit s pomocí finančních prostředků. Starostové měli uvést 3 hlavní problémy.

Nejvíce starosty vybraných obcí trápí stav místních komunikací, které by chtěla řešit celkem čtvrtina. Starostové by také chtěli budovat technickou infrastrukturu, zejména čistírny odpadních vod a kanalizaci, často jen v některých částech obcí, což vyžaduje značné finanční prostředky, kterými však obce nedisponují. Dalším výrazným problémem je pak stav, resp. úprava a oprava veřejných prostranství a obecních budov. Starostové dále ještě uváděli občanskou vybavenost a bytový fond (graf 4.3)

Graf 4.3: Hlavní problémy obcí

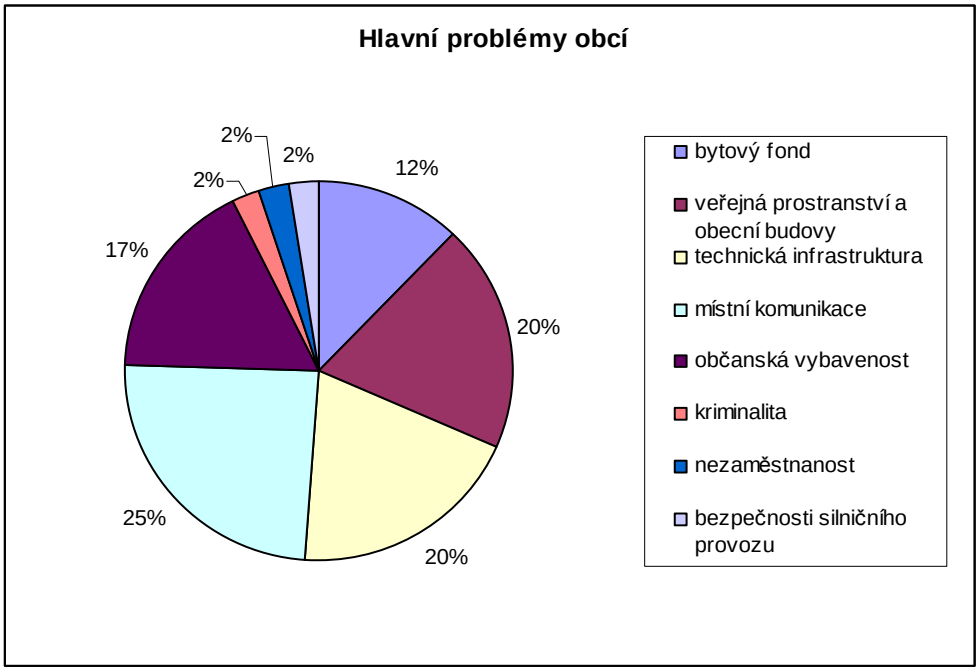

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Další otázka zjišťovala priority, dlouhodobé cíle, kterých chtějí starostové v obci dosáhnout. Starostové opět mohli uvádět 3 možnosti.

Uváděné priority se často shodovaly s odpověďmi na předchozí otázku. Mezi nejčastěji uváděné dlouhodobé priority patří bytová výstavba, technická infrastruktura, opravy místních komunikací a také občanská vybavenost a služby (graf 4.4).

Graf 4.4: Dlouhodobé priority

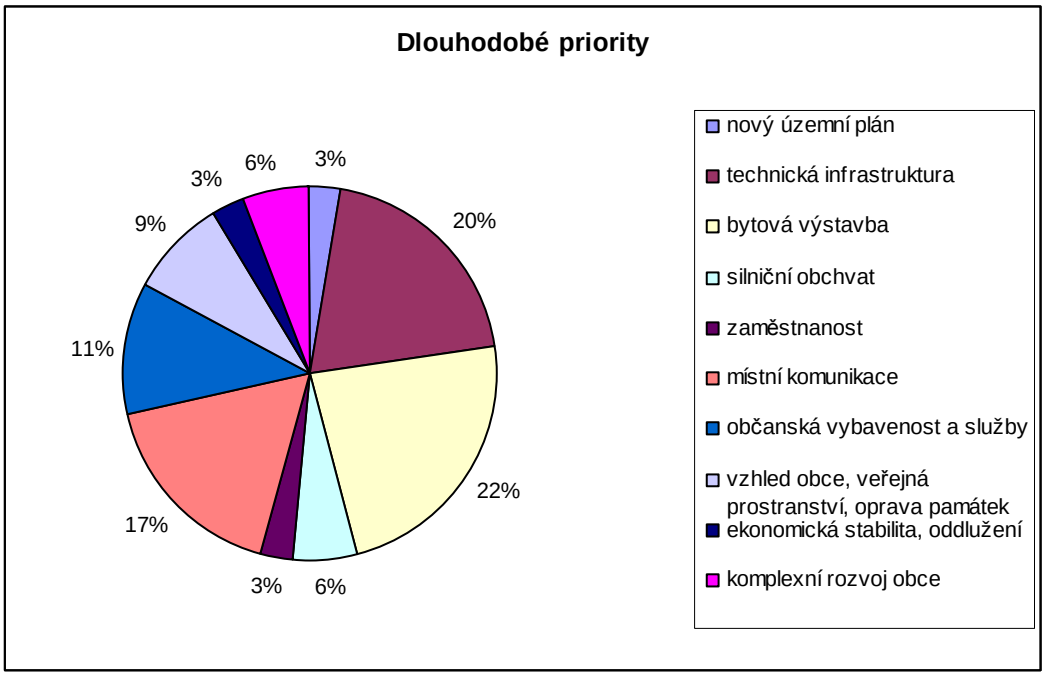

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Poslední otázka z této skupiny zjišťovala vnímání perifernosti obce opět pomocí známek od 1 do 5, přičemž 1 = periferní, 2 = spíše periferní, 3 = střed, 4 = spíše neperiferní, 5 = nepovažuje za periferní. Perifernost starostové hodnotili v rámci okresu, kraje, NUTS II Severozápad a také v rámci celého Česka.

Z hodnocených obcí se jich v rámci okresu i kraje považuje za periferní či spíše periferní přibližně 35 %. Většina obcí, resp. 43 %, se považuje za jakýsi „střed“. Naopak v rámci NUTS II Severozápad a Česka se za periferní, či spíše periferní považuje 64 %, resp. 50 % (graf 4.5).

Graf 4.5: Subjektivní vnímání perifernosti obcí

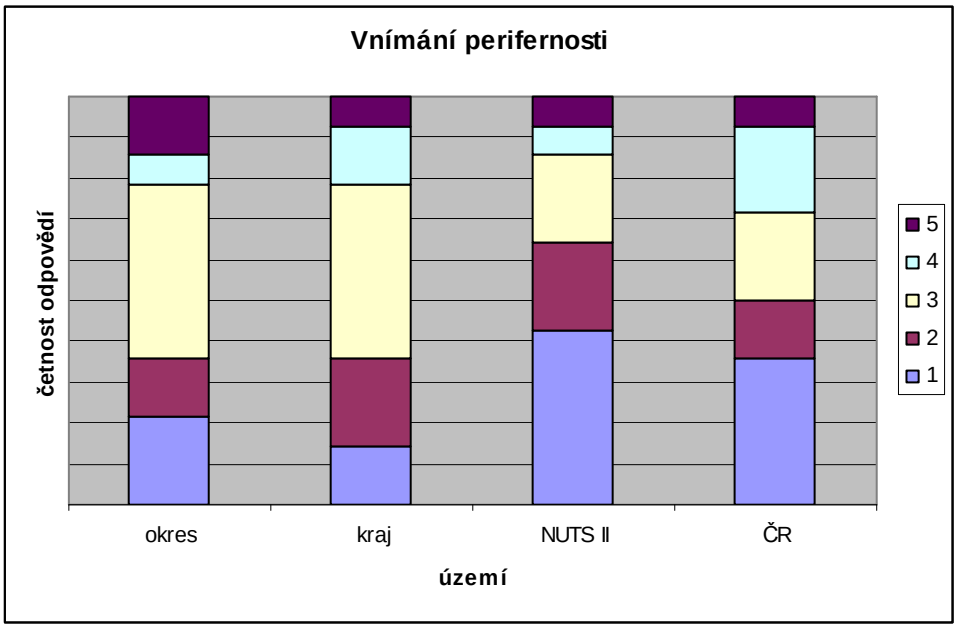

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

4.2.2 Získávání finančních prostředků, rozvoj, spolupráce a vztahy obcí

První otázka z tohoto okruhu zjišťovala, zda již obce získaly nějakou dotaci. Pokud ano, pak na jaký projekt, z jakých zdrojů, v jaké výši apod.

Drtivá většina obcí již realizovala nějaký projekt za pomoci dotace. Obce cekem uvedly 33 realizovaných projektů. Pouze 3 obce na otázku neodpověděly. Průměrně tedy obce realizovaly již 3 projekty s dotační podporou (nejčastěji obce uváděly 2 – 4 projekty).

Nejčastějším poskytovatelem dotace je Karlovarský kraj (celkem 18 projektů, což odpovídá přibližně 55 %). S velkým odstupem následuje Ministerstvo pro místní rozvoj (6

projektů), Státní fond životního prostředí (3 projekty), Ministerstvo zemědělství (2 projekty) a Ministerstvo kultury (2 projekty). Po jednom projektu pak podpořily obce Státní zemědělský a intervenční fond a Operační program Životní prostředí.

Z hlediska výše dotace převažují projekty s finančním objemem od 0,1 mil. Kč do 0,5 mil. Kč (16 projektů), následují projekty s dotací do 0,1 mil. Kč (8 projektů) a projekty s výší dotace od 1 mil. Kč do 5 mil. Kč (celkem 4).

Dotace byly často získávány na rozvoj technické infrastruktury, opravu místních komunikací a také opravu obecních nemovitostí, úpravu veřejného prostranství a zeleně.

Další otázka se týkala plánů obcí do budoucna z hlediska získávání finančních prostředků z různých zdrojů. Z dotazovaných obcí se o dotaci chce ucházet celkem 9, 3 obce se o dotaci ucházet v současné době nebudou, 2 obce neodpověděly.

Následující otázka zjišťovala existenci územního plánu obce, příp. dalšího rozvojového dokumentu. Všechny obce mají zpracován územní plán, případně ho zpracovávají či aktualizují (6 obcí).

Další otázka zkoumala členství obcí ve svazcích obcí, mikroregionech apod. Ze 14 zkoumaných obcí je členem alespoň jednoho mikroregionu či svazku obcí 13. Jediná obec není členem žádného a jako důvod uvedla špatné zkušenosti.

Spolupráce se týkala i další otázka. Konkrétně se týkala existence užší spolupráce s jinou obcí (ať už v okrese, ČR, či v zahraničí), nebo partnerské obce. Většina obcí (57 %) partnerskou obec nemá a ani intenzivněji s jinou obcí nespolupracuje. Naopak 5 obcí se vyjádřilo kladně. 1 obec neodpověděla.

Poslední otázka z tohoto okruhu se týkala hodnocení vztahů obce, a sice k obcím sousedním, k příslušnému ORP, ostatním obcím okresu, ke Krajskému úřadu a také k Euregiu Egrensis. Starostové opět „známkovaly“ od 1 do 5, kdy 1 znamená výborný vztah, 5 pak nevyhovující.

Prakticky všechny obce mají velmi dobré (až vynikající) vztahy s jak se sousedními obcemi, tak s příslušnými ORP, dalšími obcemi v okrese i s Krajským úřadem Karlovarského kraje. Velké rozdíly však panují ve vztazích k Euregiu Egrensis (graf 4.6).

Graf 4.6: Hodnocení vztahů

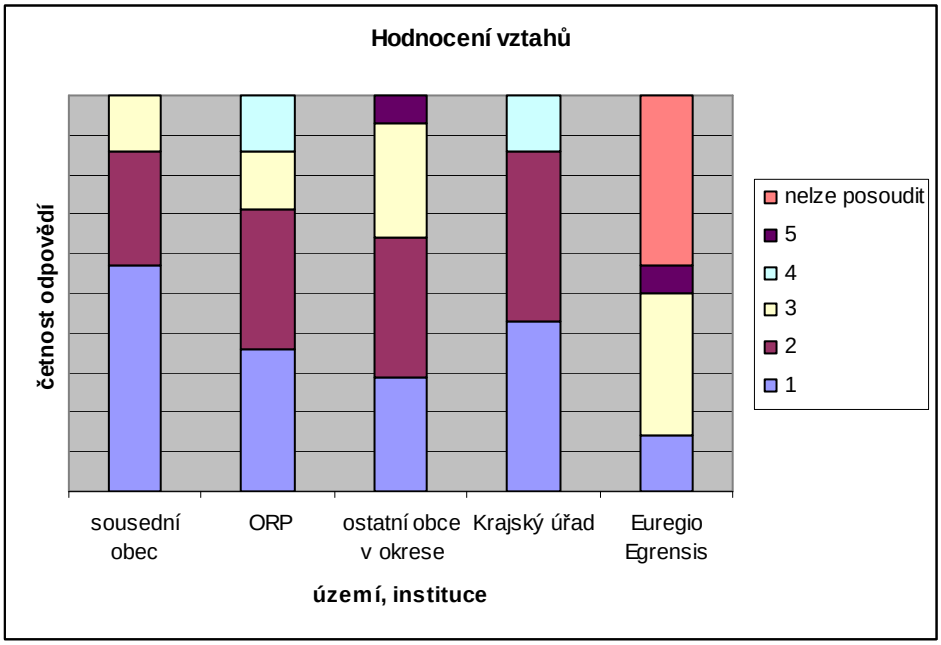

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

4.2.3 Přeshraniční spolupráce

První otázka z této skupiny se týkala hodnocení významu přeshraniční spolupráce. Poměrně zajímavé bylo zjištění, že 50 % hodnocených obcí nepovažuje přeshraniční spolupráci důležitou pro rozvoj obce či regionu.

Další otázka se zajímala o limitující faktory přeshraniční spolupráce. Škála hodnocení byla opět od 1 do 5, přičemž 1 znamená velmi limitující faktor, 2 středně limitující, 3 málo limitující, 4 znamená bez vlivu a 5 pak bylo určeno pro odpověď nelze posoudit.

Podle starostů přeshraniční spolupráci ovlivňuje zejména jazyková bariéra, výměna informací, infrastruktura, národní mentalita, ale také administrativní a legislativní problémy. Relativně nízký vliv pak mají události 20. století a státní zájmy (graf 4.7).

Graf 4.7: Limitující faktory přeshraniční spolupráce

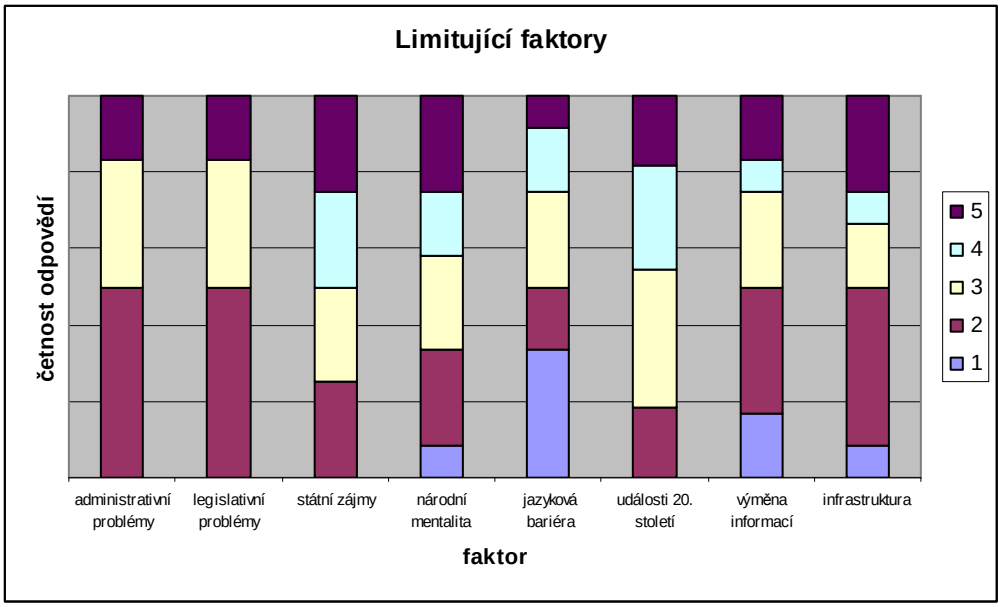

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Poslední otázka se zaměřovala na zjištění nejdůležitějších oblastí přeshraniční spolupráce. Opět bylo použito pětistupňové hodnocení, kde 1 = nejvyšší priorita, 5 = žádná.

Nejvíce by se z pohledu starostů měla přeshraniční spolupráce soustředit na vzájemné vztahy, cestovní ruch, životní prostředí, kulturu, sport, ale také na technickou infrastrukturu, ekonomický rozvoj a dopravu. Relativně nejmenší pozornost si „zaslouží“ oblast školství a sociální a zdravotní péče (graf 4.8).

Graf 4.8: Priority přeshraniční spolupráce

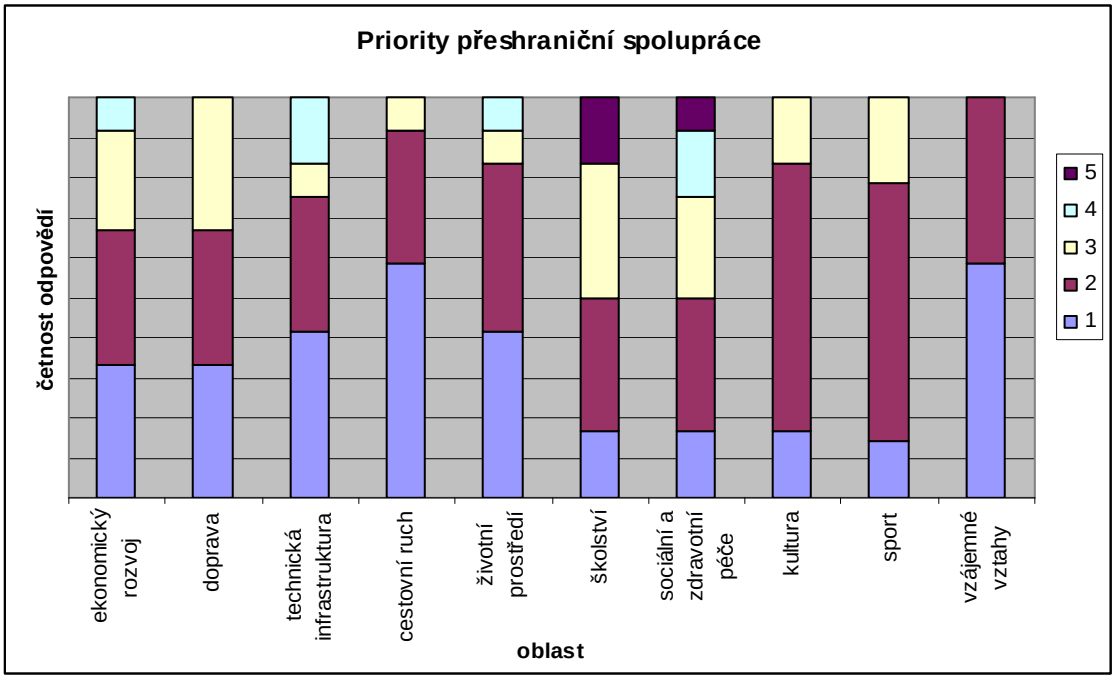

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

4.2.1 Starostové a zastupitelstvo obcí, aktivita

Nejdříve byla zjišťována aktivita zastupitelstva obcí. Nejčastěji se zastupitelstvo vybraných obcí schází 12krát ročně, v několika obcích 6krát, případně podle potřeby.

Další otázka byla zaměřena na aktivitu občanů při schůzích zastupitelstva obce. Téměř všichni starostové posoudili aktivitu veřejnosti jako nedostatečnou, malou až mizivou.

Aktivita občanů byla zjišťována i v následující otázce. Starostové v šesti případech uvedli, že v obci neexistuje aktivní skupina obyvatel. V dalších odpovědích se objevily zájmové spolky a sdružení (např. hasiči, klub důchodců, fotbalisté apod.), a také mladí lidé.

Aktivita byla dále zkoumána také u starostů prostřednictvím subjektivního hodnocení. Prakticky všichni se považují za aktivního představitele obce.

V příštích volbách chce kandidovat 57 % starostů, 29 % ještě není rozhodnuto a 14 % znovu kandidovat nebude.

„Průměrný“ starosta pak svou funkci zastává 5,2 let, je mu téměř 50 a má středoškolské vzdělání s maturitou.

4.3 Shrnutí

Vyjdeme-li z předchozích zjištění, můžeme periferní obce označit jako problémové z hlediska úrovně technické infrastruktury, občanské vybavenosti a služeb, stavu místních komunikací, vzhledu obce a veřejných prostranství, stavu bytového a domovního fondu. Charakteristická je pro ně také nepříliš příznivá věková a vzdělanostní struktura a slabá aktivita místních obyvatel. Získané finančních prostředky prostřednictvím dotací jsou spíše menšího objemu a jsou využívány k řešení aktuálních problémů obce. Vybrané obce se považují spíše za periferii v rámci celého Česka než okresu. Přestože obce spolupracují v rámci vzniklých svazků obcí, přeshraniční spolupráce není příliš intenzivní.

5 ZÁVĚR

Práce zkoumala možnosti vymezení periferních oblastí na příkladu okresu Cheb. Použity byly metody již dříve využité v magisterských pracích a také dotazníkové šetření.

První ucelená část práce se zabývá teoretickým pohledem na polarizaci prostoru. Jsou zde uvedeny základní přístupy definice periferních oblastí. Dále jsou z obecného hlediska diskutovány především kritéria pro vymezení periferních oblastí.

Můžeme konstatovat, že vymezení periferie je odvislé od výběru ukazatelů, kterými budeme dané území hodnotit. Dále je toto vymezení proměnlivě jak čase, tak i v prostoru. A v neposlední řade je relativně subjektivní. Navíc periferie nelze studovat izolovaně, ale vždy ve vztahu s jeho jádrem.

Součástí kapitoly je i pohled na přístupy k výzkumu pohraničí a také představení některých výzkumů zabývající se modelovým územím.

Stěžejní částí práce je pak část analytická, ve které je hodnocena poloha okresu Cheb v rámci Česka i Karlovarského kraje. Karlovarský kraj sám o sobě je značně diferencovaný a střetávají se tu naprosto opačné charakteristiky (např. lázeňství x těžký průmysl, silně urbanizované oblasti x oblasti po 2. světové válce nedosídlené apod.)

Nejdůležitější část představuje vymezování periferních oblastí podle 3 různých autorů, Stockmanna, Kostice a Pilečka. Na základě těchto přístupů byly vymezeny periferní oblasti jako obce s nízkou hustotou zalidnění, s nízkou mírou vzdělanosti, s horší dopravní dostupností do sídla ORP, nižší úrovní občanské a technické vybavenosti, naopak vyšším podílem ekonomicky aktivních obyvatel v priméru, vyšší mírou nezaměstnanosti a vyšším počtem neobydlených domů.

V okrese Cheb za periferní můžeme označit obce ležící při administrativní hranici s okolními okresy (Sokolov, Tachov, Karlovy Vary) a na hranicích jednotlivých ORP, především Chebu a Mariánských Lázní.

Pro další hodnocení byly vybrány konkrétní obce (celkem 21), které byly zahrnuty do dotazníkového šetření. Šetření se nakonec zúčastnilo 14 starostů obcí. Ti byli dotazováni na současné problémy svých obcí, jejich vývoj, spolupráci a vztahy obcí, přeshraniční spolupráci.

Na základě dotazníkového šetření tedy můžeme za periferní obce považovat ty, které mají problémy především s úrovní technické infrastruktury, občanské vybavenosti a služeb, stavu místních komunikací, vzhledu obce a veřejných prostranství, stavu bytového a domovního fondu. Charakteristická je pro ně také nepříliš příznivá věková a vzdělanostní struktura a slabá aktivita místních obyvatel. Získané finančních prostředky prostřednictvím dotací jsou spíše menšího objemu a jsou využívány k řešení aktuálních problémů obce. Vybrané obce se považují spíše za periferii v rámci celého Česka než okresu. Přestože obce spolupracují v rámci vzniklých svazků obcí, přeshraniční spolupráce není příliš intenzivní.

Jako jádrové můžeme označit především sídla jednotlivých ORP a dále ostatní města okresu Cheb.

V úvodu práce byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza (1): Přestože se po r. 1989 výrazně změnila pozice regionu z hlediska vnějších podmínek (otevření hranic, spolupráce s Německem, integrační proces a následný vstup Česka do EU), lze předpokládat, že došlo k prohloubení regionálních rozdílů na lokální úrovni.

Hypotéza (2): Příčiny polarizace prostoru v modelovém území můžeme najít především ve složitém historickém vývoji, ale také v nízké aktivitě místních subjektů, resp. omezeném lidském kapitálu.

Na základě předchozích zjištění lze konstatovat, že přestože po roce 1990 dochází obecně k rozvoji celého území, jádrové oblasti nadále rostou, vymezené periferní oblasti buď stagnují nebo dále upadávají. První hypotézu tak můžeme potvrdit.

Okres Cheb i celý Karlovarský kraj si prošly zejména ve 20. století složitým vývoje, kdy se nejdříve zcela obměnilo obyvatelstvo, poté se z perspektivního pohraničního území stala víceméně periferie, až k znovunabytí své tradiční funkce – kontaktním územím a dopravní křižovatkou. Historické vlivy jsou dodnes patrny zejména ve struktuře osídlení.

Periferní oblasti se často potýkají s nedostatkem kvalitního lidského kapitálu a nízkou aktivitou občanů ve snaze něco změnit.

Druhou hypotézu tedy také můžeme potvrdit.

Tato práce vycházela především z dat ze sčítání lidu, domů a bytů v letech 1991 a 2001. Velmi zajímavé by proto bylo vzhledem k blížícímu se dalšímu sčítání aplikovat nově zjištěná data na tento způsob hodnocení.

LITERATURA

BERAN, J., BURACHOVIČ, S., KLSÁK, J., ŠEBESTA, P., VAICOVÁ, R. (2004): Dějiny Karlovarského kraje. Karlovarský kraj. 207 s.

BLAŽEK, J. (1993): Regionální vývoj a regionální politika: hlavní přístupy v zemích západní Evropy. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. s. 120-146.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje (nástin, kritika, klasifikace). Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, Praha. 211 s.

BOHÁČ, J., SALAMANCZUK, R. (2007): Zmizelé Chebsko – Das verschwundene Egerland. Cheb, Krajské muzeum Karlovarského kraje. 203 s.

DANĚK, P. (2000): Existuje politická kultura českého pohraničí? Geografie – Sborník ČGS, 105, č. 1, s. 50 – 62.

DOKOUPIL, J. (2000): Teoretické přístupy k problematice pohraničí s aplikací v česko-bavorském prostoru. Geografie – Sborník ČGS 105, č. 1, s. 10-18.

HAMPL, M. (1998): Realita, společnost a geografická organizace: hledání integrálního řádu. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Praha. 110 s.

HAMPL, M. (2000): Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciace. Geografie – Sborník ČGS, 105, č. 3, s. 241-254.

HAMPL, M. (2003): Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska: unikátní případ nebo obecný vzor? Geografie – Sborník ČGS 108, č. 3, s. 173-190.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Praha, Univerzita Karlova. 255 s.

HAVLÍČEK, T. (2005): Pohraničí a periferie v regionálním rozvoji: příklad českého pohraničí. Disertační práce. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 94 s.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. Geografie – Sborník ČGS, 106, č. 1, s. 1 – 11.

HAVLÍČEK, T., MATUŠKOVÁ, A. (2002): Reflexe stability obyvatelstva a trhu práce populací českého pohraničí. http://www.kge.zcu.cz/veda/migrace/reflexe.htm

CHROMÝ, P. (2000): Historickogeografické aspekty vymezování pohraničí jako součást geografické analýzy. Geografie – Sborník ČGS, 105, č. 1, s. 63 – 76.

JANČÁK, V. (2001): Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální úrovni. Geografie – Sborník ČGS, 106, č. 1, s. 26 – 35.

JELEČEK, L. (1995): Historickogeografické zvláštnosti dějinného vývoje Chebska. Geografické rozhledy, 5, č. 3, s. 90-93.

JEŘÁBEK, M. (2000): Pohraničí v regionálním rozvoji a jeho výzkum. Geografie – Sborník ČGS 105, č. 1., s. 1-9.

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí: bariéra nebo prostor zprostředkování? Praha, Academia. 296 s.

KOSTIĆ, M. (2004): Vnitřní periferie v Česku: příklad středočesko-jihočeského pomezí. Magisterská práce. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 112 s.

MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy. Geografie – Sborník ČGS, 106, č. 1, s. 12 – 25.

MIRVALD, S., MATUŠKOVÁ, A. (2001): Ašsko: Geografická analýza příhraničního regionu. Plzeň, ZČU v Plzni.

NOVOTNÁ, M., ed.(2005): Problémy periferních oblastí. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 184 s.

Sociálněgeografická charakteristika a sociologický výzkum pracovních a životních podmínek okresu Cheb. 1989. Praha, katedra ekonomické a regionální geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 201 s.

STOCKMANN, J. (2003): Vliv periferní a příhraniční polohy na rozvoj mikroregionu. Příklad: Moravské Kopanice. Magisterská práce. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 120 s.

VANDUCHOVÁ, M. (2001): Periferní území a možnosti jejich rozvoje (na příkladu modelového území Křinec – Rožďálovice na Nymbursku). Magisterská práce. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 119 s.

ZEMAN, K. (2001): Vliv hranic na příhraniční území na příkladu Jindřichohradecka. Magisterská práce. Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. 150 s.

ZICH, F., HOUŽVIČKA, V. (1993): Přeshraniční souvislosti sociálních změn v oblasti české části Euroregionu Chebsko. Sociologický ústav AV ČR. 37 s.

OSTATNÍ ZDROJE

Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, I. díl. ČSÚ, Praha, 2006

Obce v číslech – okres Cheb. ČSÚ 1991.

Program rozvoje Karlovarského kraje (2004)

Sčítání lidu, domů a bytů 1980 – Okres Cheb. Okresní odd. ČSÚ v Chebu, 1982

Sčítání lidu, domů a bytů 1991 – Okres Cheb. Okresní statistická správa v Chebu, 1992

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – Okres Cheb. ČSÚ. Krajská reprezentace Karlovy Vary, 2003

Statistická ročenka Karlovarského kraje 2006

Agentura projektového a dotačního managementu Karlovarského kraje. http://www.apdm.cz

Aplikace routeplanner. http://www.skoda-auto.com/moss-cze/services/routeplanner/

České dráhy. http://www.cd.cz

Český statistický úřad. http://www.czso.cz

Euregio Egrensis. http://www.euregio-egrensis.cz

Karlovarský kraj – Internetový portál krajského úřadu. http://www.kr-karlovarsky.cz

Ministerstvo práce a sociální věcí. http://www.mpsv.cz

Ředitelství silnic a dálnic. http://www.rsd.cz

Rozhovor s bývalým příslušníkem pohraniční stráže

Výstava Chebsko poklidné i bouřlivé (Muzeum Cheb)

PŘÍLOHY

Příloha 1: Poloha okresu Cheb v Česku

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ), vlastní zpracování

Příloha 2: Euregio Egrensis

Zdroj: Euregio Egrensis

Příloha 3: Regiony soudržnosti NUTS II v Česku

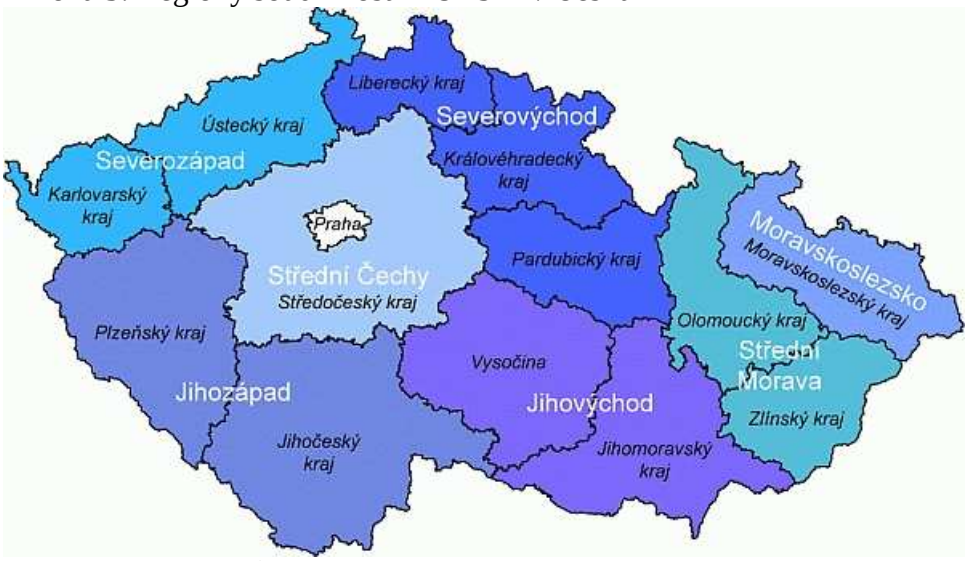

Zdroj: http://www.businessinfo.cz

Příloha 4: Mapa zničených obcí a osad po roce 1945 v ORP Cheb

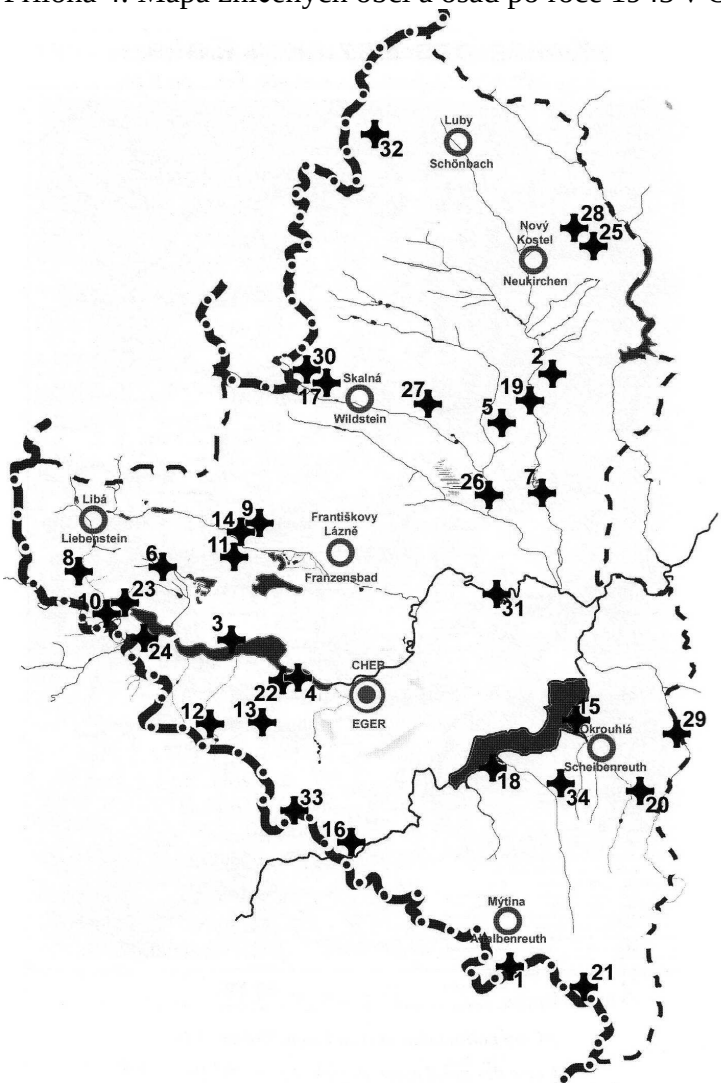

Mapa zničených obcí a osad po roce 1945
Karte der nach 1945 zerstörten Ortschaften

1	Boden	Boden
2	Bor	Haid
3	Cetnov	Zettendorf
4	Černý Rybník	Schwarzenteich
5	Děvín	Döba
6	Dobrošov	Tobiessenreuth
7	Doubrava	Doberau
8	Dubina	Eichelberg
9	Dvoreček	Höflasgut
10	Fischern	Fischern
11	Hleďsebe	Siedichfür
12	Horní Hraničná	Oberkunreuth
13	Horní Pelhřimov	Oberpilmersreuth
14	Jedličná	Tannenberg
15	Jesenice	Gassnitz
16	Krásná Lípa	Schönlind
17	Mattelberg	Mattelberg
18	Mechová	Mies
19	Mostek	Bruck
20	Nový Dvůr	Neuhof
21	Oldřichov	Ulrichsgrün
22	Podhoří	Kreuzenstein
23	Pomezná	Markhausen
24	Rathsam	Rathsam
25	Smrčí	Krondorf
26	Starost	Sorgen
27	Suchá	Dürr
28	Svažec	Ehmet
29	Úval	Grün
30	Velký Rybník	Grossenteich
31	Vokov	Wogau
32	Výspa	Dürrengrün
33	Wies	Wies
34	Žírnice	Schirnitz - Neuhaus

Zdroj: Boháč, Salamaczuk (2007)

Příloha 5: Silniční síť v Karlovarském kraji

Zdroj: Program rozvoje Karlovarského kraje

Příloha 6: Železniční síť v Karlovarském kraji

Zdroj: Program rozvoje Karlovarského kraje

Příloha 7: Hraniční přechody v okrese Cheb

Zdroj: Program rozvoje Karlovarského kraje

Příloha 8: Hodnoty faktorových zátěží pro jednotlivé obce

obec	**fac1_2**	**obec**	**fac1_2**
Aš	1,54	Okrouhlá	-0,92
Dolní Žandov	-0,07	Ovesné Kladruby	-1,05
Drmoul	0,87	Plesná	0,10
Františkovy Lázně	1,63	Podhradí	-0,14
Hazlov	0,35	Pomezí nad Ohří	0,29
Hranice	0,46	Poustka	-1,01
Cheb	1,94	Prameny	-1,57
Krásná	0,51	Skalná	0,51
Křižovatka	-0,75	Stará Voda	-0,21
Lázně Kynžvart	0,83	Trstěnice	-0,57
Libá	-0,37	Třebeň	-0,23
Lipová	-0,99	Tři Sekery	-0,32
Luby	0,07	Tuřany	-1,08
Mariánské Lázně	2,43	Valy	0,74
Milhostov	-1,48	Velká Hleďsebe	2,25
Milíkov	-1,37	Velký Luh	-0,75
Mnichov	-0,11	Vlkovice	-0,37
Nebanice	-0,70	Vojtanov	0,11
Nový Kostel	-0,98	Zádub-Závišín	0,49
Odrava	-0,09		

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 9: Hodnoty DSI pro jednotlivé obce

území	**DSI (okres 1991)**	**DSI (okres 2001)**	**rozdíl 01-91**
Aš	175,47	178,03	2,56
Dolní Žandov	55,97	53,96	-2,01
Drmoul	103,31	102,09	-1,22
Františkovy Lázně	131,99	146,85	14,86
Hazlov	76,74	84,74	8,00
Hranice	87,85	84,20	-3,65
Cheb	205,99	219,18	13,19
Krásná	68,67	107,76	39,09
Křižovatka	63,10	65,84	2,74
Lázně Kynžvart	66,00	69,88	3,88
Libá	60,38	65,04	4,66
Lipová	45,02	42,49	-2,53
Luby	112,93	99,49	-13,44
Mariánské Lázně	196,34	175,19	-21,15
Milhostov	55,00	62,09	7,09
Milíkov	38,53	33,33	-5,20
Mnichov	43,29	41,00	-2,29
Nebanice	104,02	70,38	-33,64
Nový Kostel	45,74	43,47	-2,27
Odrava	43,80	47,48	3,68
Okrouhlá	47,64	49,36	1,72
Ovesné Kladruby	49,14	76,88	27,74
Plesná	88,51	88,77	0,26
Podhradí	49,64	58,05	8,41
Pomezí nad Ohří	48,85	79,59	30,74
Poustka	35,56	60,85	25,29
Prameny	75,98	45,29	-30,69
Skalná	77,31	85,69	8,38
Stará Voda	44,16	56,19	12,03
Trstěnice	69,84	64,67	-5,17
Třebeň	44,47	48,70	4,23
Tři Sekery	70,46	47,78	-22,68
Tuřany	44,09	41,71	-2,38
Valy	101,87	98,91	-2,96
Velká Hleďsebe	214,07	207,92	-6,15
Velký Luh	87,49	72,86	-14,63
Vlkovice	51,82	50,60	-1,22
Vojtanov	71,04	60,27	-10,77
Zádub-Závišín	83,68	61,56	-22,12

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 10: Hodnoty bodů a syntetického indexu pro jednotlivé obce

obec	body	syntetický index	obec	body	syntetický index
Aš	12	3,59	Okrouhlá	-15	2,73
Dolní Žandov	-9	2,87	Ovesné Kladruby	-8	2,95
Drmoul	3	3,45	Plesná	-6	3,29
Františkovy Lázně	10	3,66	Podhradí	-6	3,03
Hazlov	0	3,34	Pomezí nad Ohří	-7	3,27
Hranice	-8	2,95	Poustka	-10	2,83
Cheb	12	3,85	Prameny	-16	2,11
Krásná	-1	2,98	Skalná	-6	3,13
Křižovatka	-9	2,64	Stará Voda	-5	3,30
Lázně Kynžvart	-4	3,16	Trstěnice	-8	2,55
Libá	-14	2,92	Třebeň	-8	2,72
Lipová	-15	2,27	Tři Sekery	-12	2,77
Luby	-9	2,92	Tuřany	-14	2,61
Mariánské Lázně	13	3,92	Valy	5	3,46
Milhostov	-15	2,27	Velká Hleďsebe	10	4,17
Milíkov	-16	0,77	Velký Luh	-12	2,89
Mnichov	-15	2,18	Vlkovice	-17	2,28
Nebanice	-10	2,52	Vojtanov	-5	3,07
Nový Kostel	-15	2,38	Zádub-Závišín	-8	3,15
Odrava	-9	2,54			

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 11: Dotazník pro starosty vybraných obcí

DOTAZNÍK PRO STAROSTY(-KY) OBCÍ

1. Uveďte, prosím, název obce.

odpověď:

2. Zhodnoťte následující oblasti z hlediska současné situace ve vaší obci.

Zvolenou variantu označte x; 1 = velmi dobrá, 5 = velmi špatná.

odpověď:

	1	2	3	4	5
Věková struktura obyvatel					
Vzdělanostní struktura obyvatel					
Bydlení, trh s byty					
Ekonomická stabilita obce					
Nezaměstnanost					
Zemědělství					
Průmysl					
Služby, obchod					
Cestovní ruch a rekreace					
Dopravní dostupnost					
Stav dopravní infrastruktury					
Technická infrastruktura					
Společenský a kulturní život obce					
Občanská vybavenost					
Vzhled obce a veřejných prostranství					
Kriminalita					
Sociální poměry, klima					
Odpadové hospodářství					
Životní prostředí					
Přeshraniční spolupráce					

3. Zhodnoťte, jak se z těchto hledisek situace ve vaší obci proměnila od roku 1990 do současnosti.

Zvolenou variantu označte x; 1 = velké zlepšení, 2 = mírné zlepšení, 3 = ani zlepšení, ani zhoršení, 4 = mírné zhoršení, 5 = velké zhoršení.

odpověď:

	1	2	3	4	5
Věková struktura obyvatel					
Vzdělanostní struktura obyvatel					
Bydlení, trh s byty					
Ekonomická stabilita obce					

Nezaměstnanost					
Zemědělství					
Průmysl					
Služby, obchod					
Cestovní ruch a rekreace					
Dopravní dostupnost					
Stav dopravní infrastruktury					
Technická infrastruktura					
Společenský a kulturní život obce					
Občanská vybavenost					
Vzhled obce a veřejných prostranství					
Kriminalita					
Sociální poměry, klima					
Odpadové hospodářství					
Životní prostředí					
Přeshraniční spolupráce					

4. Uveďte, prosím, tři klíčové problémy, které byste chtěli v obci okamžitě vyřešit v případě neomezených financí.

odpověď:

5. Uveďte, prosím, tři dlouhodobé cíle (priority), kterých chcete v obci dosáhnout.

odpověď:

6. Vnímáte území vaší obce jako periferní? Z jakého důvodu?

Vyplňte následující tabulku. Zvolenou variantu označte x; 1 = ano, 2 = spíše ano, 3 = středně, 4 = spíše ne, 5 = ne.

odpověď:

	1	2	3	4	5
v rámci okresu					
v rámci kraje					
v rámci NUTS II Severozápad					
v rámci ČR					

7. Získala vaše obec pro některý ze svých projektů dotaci např. ze státního rozpočtu, fondů EU, apod?

Pokud ANO, vyplňte prosím následující tabulku. Počet řádků upravte dle potřeby.

Pokud NE, z jakého důvodu?

odpověď:

Popis projektu	Trvání akce (od – do měsíc/rok)	Měsíc/rok získání dotace	Získaná dotace (tis. Kč)	Celkové náklady akce (tis. Kč)	Poskytovatel dotace

8. Ucházíte se v současnosti, příp. budete se v blízké době ucházet, o dotaci z některého ze Strukturálních fondů EU (příp. jiného zdroje)?

Pokud ANO, uveďte prosím čeho se projekt týká a z jakého zdroje chcete dotaci získat.

Pokud NE, z jakého důvodu?

odpověď:

9. Má vaše obec zpracovaný územní plán, případně jiný rozvojový dokument (urbanistickou studii, regulační plán, program rozvoje apod)?

Pokud je Vaše odpověď ANO, uveďte o jaký dokument se jedná a kdy byl schválen (příp. pořízen, či aktualizován).

Pokud je Vaše odpověď NE, uveďte z jakého důvodu a zda uvažujete o pořízení územního plánu, či obdobného dokumentu.

odpověď:

10. Je vaše obec členem některého mikroregionu, dobrovolného svazku obcí apod.?

Pokud ANO, uveďte název(-vy) svazku a od kdy jste členem.

Pokud NE, z jakého důvodu?

odpověď:

11. Spolupracujete intenzivněji s některou obcí (obcemi) v okrese, kraji, případně za hranicemi? Má vaše obec nějakou partnerskou obec?

Pokud ANO, uveďte název obce (příp. obcí) a od kdy tato spolupráce trvá.

Pokud NE, uvažujete o nějakém způsobu spolupráce?

odpověď:

12. Zhodnoťte, prosím, vztahy vaší obce pomocí následující tabulky.

Zvolenou variantu označte x; 1 = výborný vztah, 5 = nevyhovující vztah.

odpověď:

	1	2	3	4	5	nelze posoudit
vztah obce se sousedními obcemi						
vztah obce s příslušnou obcí s rozšířenou působností						
vztah obce s ostatními obcemi okresu Cheb						
vztah obce s Krajským úřadem Karlovarského kraje						
vztah obce s Euregiem Egrensis						

13. Domníváte se, že je pro další vývoj obce a vašeho regionu důležitá přeshraniční spolupráce? Z jakého důvodu?

odpověď:

14. Zhodnoťte, jak následující faktory limitují praktickou přeshraniční spolupráci.

Zvolenou variantu označte x; 1 = velmi, 2 = středně, 3 = málo, 4 = vůbec, 5 = nelze posoudit.

odpověď:

	1	2	3	4	5
Administrativní problémy					
Legislativní problémy					
Státní zájmy					
Národní mentalita					
Jazyková bariéra					
Události 20.století					
Výměna informací					
Infrastruktura					
Jiné, jaké:					

15. Na jaké oblasti by se podle Vás měla přeshraniční spolupráce soustředit?

Zvolenou variantu označte x; 1 = nejvyšší priorita, 5 = vůbec ne.

odpověď:

	1	2	3	4	5
Ekonomický rozvoj					
Doprava					
Technická infrastruktura					
Cestovní ruch					
Životní prostředí					
Školství					
Sociální a zdravotní péče					
Kultura					
Sport					
Vzájemné vztahy					
Jiné, jaké:					

16. Kolikrát ročně se koná schůze zastupitelstva?

odpověď:

17. Jak byste označil(-a) účast, příp. aktivitu veřejnosti na schůzích zastupitelstva?

odpověď:

18. Existuje ve vaší obci aktivní/iniciativní skupina obyvatel (mimo zastupitelstvo)?

Pokud ANO, kdo ji tvoří?

Pokud NE, považujete za vhodné ji vytvořit? Svou odpověď zdůvodněte.

odpověď:

19. Označil(-a) byste sám(-a) za aktivního starostu(-ku)?

odpověď:

20. Hodláte kandidovat i v příštím volebním období?

odpověď:

21. Uveďte, prosím, počet let ve funkci starosty(-ky) a způsob výkonu funkce.

odpověď:

22. Uveďte, prosím, Váš věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

odpověď: